

บทที่ 3

ตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

พญานาคและมังกร ต่างเป็นสัตว์ที่ทรงมีอำนาจและอิทธิพลยิ่งใหญ่ที่มีมนุษย์นับถือ ยกย่อง และเลื่อมใส ขณะเดียวกันก็มีความหว้นกลัว สำหรับการกำเนิดของพญานาคและมังกรนั้น มนุษย์แต่ละยุคสมัยและแต่ละท้องถิ่น ต่างมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ตำนานที่เกี่ยวกับการกำเนิดของพญานาคและมังกรจึงมีจำนวนมาก ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาดังต่อไปนี้

3.1 ตำนานการกำเนิดพญานาคของไทย

3.1.1 คำจำกัดความของคำว่า “พญานาค” และการจำแนกลักษณะของพญานาค

3.1.2 บทบาทและหน้าที่ของพญานาคในทัศนะของชาวไทย

3.1.3 ตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคที่แพร่หลายในเมืองไทย

3.2 ตำนานการกำเนิดมังกรของจีน

3.2.1 คำจำกัดความของคำว่า “มังกร”

3.2.2 ประวัติการกำเนิดมังกร

3.2.3 วิวัฒนาการของมังกร

3.2.4 ลักษณะของมังกร

3.2.5 บทบาทและหน้าที่ของมังกรในทัศนะของชาวจีน

3.2.6 ตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับมังกรที่แพร่หลายในเมืองจีน

3.3 ลักษณะร่วมและความแตกต่างระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

3.3.1 ลักษณะร่วมระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

3.3.2 ความแตกต่างระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

3.1 ตำนานการกำเนิดพญานาคของไทย

พญานาค หรือ ที่คนไทยรู้จักกันในชื่อของ “ นาค ” นั้น เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทย ซึ่งเราสามารถมองเห็นรูปปั้นหรือภาพพญานาคได้ตามที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะวัดวิหารหรือสถาบันพระมหากษัตริย์จะมีรูปปั้นพญานาคทรงสง่างามปรากฏอยู่เสมอ ความเชื่อในพญานาคจึงสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวไทย นอกจากนี้ ยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพญานาค เช่น ประเพณีบวชนาค เทศกาล

บั้งไฟพญานาค เป็นต้น จึงมีนักวิชาการจำนวนมากไม่น้อยได้ศึกษาพญานาคในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการกำเนิด ประเพณีความเชื่อ และอิทธิพลของพญานาคที่มีต่อชาวไทย สำหรับการกำเนิดของพญานาคนั้น มีความคิดเห็นต่าง ๆ นานาจากตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ และนักวิชาการหลายคนได้มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพญานาคไว้มากมาย มังกรคืออะไร มีกำเนิดที่มาจากอย่างไร จากการศึกษาตำนานเรื่องเล่าและผลงานของนักวิชาการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอการกำเนิดและตำนานเรื่องเล่าของพญานาคดังต่อไปนี้

3.1.1 คำจำกัดความของคำว่า “พญานาค” และการจำแนกลักษณะของพญานาค

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 573) ให้นิยามคำว่า นาค หมายถึง งูใหญ่ที่มีหงอน เป็นสัตว์ในนิยาย

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546 : 3-4) นาค ก็คือ งู

ผู้คนในภูมิภาคอุษาคเนย์ยกย่องนับถืองูมาแต่ดึกดำบรรพ์ เมื่อไม่น้อยกว่าสองหรือสามพันปีมาแล้ว เพราะมีหม้อลายเขียนสีบางใบพบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เขียนลวดลายเป็นรูปงูพันอยู่ ลักษณะเช่นนี้เหมือนกันกับภาชนะดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี แสดงว่ามนุษย์สมัยนั้นมีคติหรือลัทธิบูชางู คือ ยกย่องนับถืองูเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์กันทั่วไปแล้ว เช่นเดียวกับกลุ่มชนส่วนอื่น ๆ ในโลก

ในบรรดาชุมชนบ้านเมืองทั่วภูมิภาคอุษาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่ตอนใต้มณฑลยูนนานของจีนลงมา จนถึงปากแม่น้ำโขง ล้วนเลื่อมใสลัทธิบูชางู เพราะเชื่อกันว่านาคเป็นผู้บันดาลให้เกิดภัยพิบัติถึงขั้นบ้านเมืองล่มจมได้ นอกจากนั้นยังยกย่องนับถือนาคเป็นบรรพบุรุษด้วย

เหตุนี้เอง ผู้คนในภูมิภาคนี้จึงมีคำบอกเล่าในลักษณะของนิทานปรัมปราเกี่ยวกับนาคมากมาย หลากหลายสำนวนจนนับไม่ถ้วน แล้วเชื่อกันว่าเป็นเรื่องจริงทั้งนั้น

สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้แสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนว่า นาค ก็คือ งู ความเชื่อในพญานาคของชาวบ้านนั้นมาจากความเชื่อในงู ซึ่งตัวพญานาคที่มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์นั้นไม่มีตัวจริง มันเป็นความเชื่อที่พัฒนาจากการบูชา ซึ่งนักวิชาการท่านอื่นก็ได้แสดงความคิดเห็นใกล้เคียงกัน เช่น

เมื่อพญานาคมีที่มาจากงู ดังนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องงู พบความสำคัญว่า

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 279) มีการให้นิยามคำว่า งู หมายถึง ชื่อของสัตว์เลื้อยคลาน ลำตัวเรียวยาว มีเกล็ด ไม่มีขา มีประเภททั้งมีพิษและไม่มีพิษ

วิสันต์ ท้าวสูงเนิน (2548 : 16-17) ได้อธิบายความหมายของคำว่า พญานาค คือ

พญา แปลว่า ผู้เป็นใหญ่

นาค แปลว่า งูใหญ่ หรืองูที่มีหงอน

ซึ่งเมื่อนำมารวมกันจะให้ความหมายว่า พญานาค ก็คือ เจ้าแห่งงูหรือผู้เป็นใหญ่นั่นเอง สาเหตุที่มีการเรียกขานเช่นนี้ เพราะว่ามีความเชื่อกันว่าพญานาคแท้จริงก็คืองู แต่เป็นงูที่มีขนาดใหญ่และมีอิทธิฤทธิ์มากมายเหนือธรรมชาติ เช่น สามารถแปลงร่างกลายเป็นมนุษย์ได้

จากคำบอกเล่าของคนโบราณและผู้ที่เคยพบพญานาคมาก่อน กล่าวถึงลักษณะของพญานาคว่า พญานาคมีลักษณะเป็นงูที่ขนาดใหญ่ ลำตัวยาว มีสีเขียว มีหงอนสีแดงสด

นอกจากนี้ยังมีผู้คนที่เคยพบพญานาคที่มีลักษณะที่แตกต่างออกไปบ้าง ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าพญานาคนั้นมีหลายประเภทหลายชนิด ในบันทึกทางพระพุทธศาสนามีการบันทึกถึงพญานาค ในส่วนของการจัดประเภทของพญานาคไว้อย่างละเอียดโดยแยกประเภทชนิดของพญานาคไว้ถึง 1,024 ชนิด

นาค หรือ พญานาค เป็นความเชื่อในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน แต่มีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นงูขนาดใหญ่มีหงอน เป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวาสนา อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของบันไดสู่จักรวาลอีกด้วย ดั้งเดิมความเชื่อเรื่องพญานาคน่าจะมาจากอินเดีย ด้วยมีปกรณัมหลายเรื่องเล่าถึงพญานาค โดยเฉพาะในมหากาพย์มหาภารตะ นาคถือเป็นปรปักษ์ของครุฑ ส่วนในตำนานพุทธประวัติ ก็เล่าถึงพญานาคไว้หลายครั้งด้วยกัน (“นาค” 2548 : ออนไลน์)

วิสันต์ ท้าวสูงเนินและคณะ (2548 : 16-17) ยังได้ศึกษาหนังสือปรมัตถโคตติกะ มหาอภิขัมมัตถสังคหฎีกาปริจเฉทที่ 5 ได้รวบรวมประเภทและหมวดหมู่ต่าง ๆ ของพญานาคไว้ในหนังสือ เรื่อง ตำนานอันเร้นลับจากสายธารแก่งลำน้ำโขงที่มหัศจรรย์เหลือเชื่อ - บั้งไฟพญานาค ว่ามีการแบ่งพญานาคออกเป็นหมวดหมู่ 4 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กฐุมุข คือพญานาคที่มีอิทธิฤทธิ์และพิษเป็นอย่างมาก พิษของพญานาคชนิดนี้จะทำให้คนที่โดนกัดมีอาการร่างกายแข็ง อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะงอเข้าหาตัว ผู้ที่โดนพญานาคกัดจะรู้สึกเจ็บปวดเป็นอย่างมาก
2. ปุติมุข เป็นพญานาคที่มีอิทธิฤทธิ์และพิษที่รุนแรง พญานาคชนิดนี้เมื่อกัดผู้ใด บาดแผลที่ถูกกัดจะเน่าเปื่อยและมีน้ำหนองไหล
3. อคคอมุข พญานาคชนิดนี้เมื่อกัดผู้ใดจะทำให้คนที่โดนกัดรู้สึกปวดแสบปวดร้อน และบริเวณบาดแผลที่พญานาคกัดจะมีลักษณะคล้ายกับโดนไฟไหม้
4. สดถมุข พญานาคชนิดนี้เมื่อได้กัดผู้ใด ผู้นั้นก็จะเจ็บปวดเป็นอย่างมากเสมือนหนึ่งโดนฟ้าผ่า

จึงจะเห็นได้ว่า พญานาคมีพิษอย่างร้ายแรง ทำให้มนุษย์ต้องหวั่นกลัว จนนับถือบูชา และเสริมความศักดิ์สิทธิ์ความเร้นลับให้กับพญานาคด้วย พญานาคจึงกลายเป็นสัตว์ที่เหนือธรรมชาติ และทุกคนยกย่องนับถือ

ต้นกำเนิดความเชื่อเรื่องพญานาคน่าจะมาจากอินเดีย ด้วยมีปกรณัมหลายเรื่องเล่าถึงพญานาค โดยเฉพาะในมหากาพย์มหาภารตะ นาคถือเป็นปรีภักษ์ของครุฑ ส่วนในตำนานพุทธประวัติ ก็เล่าถึงพญานาคไว้หลายครั้งด้วยกัน นาคมีการสืบเชื้อสายมาจาก พญาเศษนาคราช (พญาอนันตนาคราช) ผู้เป็นบัลลังก์ของพระวิษณุวรารณ์ปรเมนาท ณ เกษียรสมุทร อนันตนาคราชนั้นเล่ากันว่ามียาวใหญ่โตมหึมา มีความยาวไม่สิ้นสุด (“นาค” 2548 : ออนไลน์)

สำหรับแนวคิดกำเนิดพญานาคและวิธีสืบพันธุ์ของสัตว์ประเภทนี้ วิสันต์ ท้าวสูงเนิน (2548 : 16-17) กล่าวถึงการกำเนิดพญานาคว่า วิธีการเกิดหรือวิธีการสืบพันธุ์ของพญานาค มี 3 วิธี ได้แก่ พญานาคเกิดในไข่ พญานาคเกิดจากเหงื่อไคล และพญานาคที่เกิดก็โตใหญ่ทีเดียว

ในแต่ละวิธีดังกล่าว ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ พญานาคที่เกิดอยู่ในน้ำ และพญานาคที่เกิดบนบก

วิสันต์ ท้าวสูงเนิน (2548 : 18) ได้กล่าวถึงอาการ 5 อย่างที่มีประจำตัวของพญานาค ได้แก่

1. ในขณะที่ปฏิสนธิ (เกิดอยู่) ต้องปรากฏรูปร่างสัณฐานเป็นพญานาค
2. ในขณะที่กำลังลอกคราบอยู่ รูปร่างสัณฐานจะปรากฏเป็นพญานาค
3. ในขณะที่เสพเมถุนอยู่กับพญานาคด้วยกัน ก็จะกลายเป็นพญานาค
4. ในขณะที่นอนหลับนั้น ถ้าหากขณะใดนอนหลับไปโดยไร้สติ ขณะนั้นร่างกายก็กลับเป็นพญานาค
5. ในขณะที่ตายร่างก็จะกลับเป็นพญานาค

สรุปว่า พญานาคหรือนาค มีที่มาจากงู โดยมีรูปร่างลำตัวเรียวยาว ไม่มีขา อาศัยอยู่ในน้ำ สามารถเดินได้ ว่ายน้ำได้ และหายใจได้ นอกจากนี้พญานาคมีลักษณะมีพิษ สามารถแปลงร่างได้ และจากที่ได้พบเห็นรูปปั้นต่าง ๆ พบว่า พญานาคยังมีหลากหลายสี

3.1.2 บทบาทและหน้าที่ของพญานาคในทัศนะของชาวไทย

พญานาค ในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของคนไทย ต้องมีบทบาทและหน้าที่หรือความสามารถพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงจะนับว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ และต้องก่อเกิดประโยชน์ให้กับมนุษย์ จึงจะสมกับที่มนุษย์เคารพนับถือพญานาค สำหรับบทบาทและหน้าที่ของพญานาคนั้น ส.พลายน้อย (2543 : 48) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของพญานาค ซึ่งมีกล่าวไว้ในหนังสือ เรื่อง เทวกำเนิดของพระยาธัจจาภิรมย์ โดยแบ่งนาคออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. นาคสวรรค์ มีหน้าที่เฝ้าวิมานเทวดา
2. นาคกลางหาว มีหน้าที่ให้ลมให้ฝน
3. นาคโลกบาล มีหน้าที่รักษาแม่น้ำลำธาร
4. นาครักษาขุมทรัพย์

จากนาค 4 ประเภทดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า พญานาคนั้นดำรงหน้าที่ใน 4 ด้าน ได้แก่

1. พญานาคมีหน้าที่เฝ้าวิมานเทวดา พญานาคพวกนี้อาศัยอยู่บนสวรรค์
2. พญานาคมีหน้าที่ให้ลมให้ฝน พญานาคที่มีหน้าที่ให้ลมให้ฝนที่อยู่ในท้องนา อาจซ่อนตัวอยู่ในชั้นเมฆ เมฆเป็นสภาพประเภทหนึ่งของน้ำ ฝนตกลงมาที่พื้นก็คือน้ำ เนื่องจากพญานาคเดิมมีที่อยู่อาศัยอยู่ในน้ำ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำ และรู้จักลักษณะของน้ำ จึงสามารถรวมเมฆให้เป็นฝนตกลงมาที่พื้นดินได้
3. พญานาคมีหน้าที่รักษาแม่น้ำลำธาร เพราะวานาคอาศัยอยู่ตามแม่น้ำลำธารต่าง ๆ เป็นสัตว์ที่ทรงมีพลังและยิ่งใหญ่ในเมืองใต้น้ำ สัตว์น้ำทั้งปวงที่อยู่ใต้น้ำต้องคอยเคารพพญานาค พญานาคเสมือนราชาใต้น้ำ จึงต้องปกป้องที่อยู่อาศัยของตนเองและสัตว์น้ำทั้งหลาย ได้แก่เป็นการรักษาแม่น้ำลำธาร
4. รักษาทรัพย์สินของมนุษย์ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองมนุษย์

3.1.3 ตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคที่แพร่หลายในเมืองไทย

จากการศึกษารวบรวม ผู้วิจัยได้พบว่ามิตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคที่แพร่หลายในประเทศไทยจำนวนมาก และเนื่องจากตำนานเป็นเรื่องเล่าขานของคนโบราณที่กว่าจะสืบทอดมายังคนยุคปัจจุบันนั้นย่อมมีเนื้อหาที่แปรเปลี่ยน โดยผ่านการปรับ เพิ่ม ตัดแปลง จึงทำให้บางตำนานมีเรื่องเล่าที่มีโครงสร้างเดียวกันและมีการลำดับหรือมีรายละเอียดของเนื้อเรื่องที่แตกต่างเป็นธรรมดา

ในกลุ่มชาวไทย โดยเฉพาะชาวไทยภาคอีสาน มีตำนานเรื่องพญานาคแพร่หลาย ชาวบ้านในภูมิภาคนี้มักเชื่อกันว่าพญานาคอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง หรือเมืองบาดาล และเชื่อกันว่าเคยมีคนพบรอยพญานาคขึ้นในวันออกพรรษา โดยกล่าวกันว่ามีลักษณะคล้ายรอยของงูขนาดใหญ่ และในกลุ่มชาวไทยแล้ว ยังมีตำนานที่เกี่ยวข้องกับพญานาคในพุทธศาสนาแพร่หลายมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยขอคัดเลือกตำนานที่เกี่ยวข้องพญานาคซึ่งเป็นเรื่องราวที่เป็นที่นิยมเล่าสืบทอดกันในกลุ่มชาวไทยไว้ในการดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

(1)

พญานาคสร้างแม่น้ำ

ใน อูร์งคธาตุ หรือ ดำนานพระธาตุพนม ของจังหวัดหนองคาย มีเรื่องเล่าถึงแหล่งกำเนิดพญานาค และการอพยพการกระจัดกระจายของพญานาค โดยในตำนานกล่าวว่า

มีนาค 2 ตัว เป็นมิตรสหายกัน อาศัยอยู่ด้วยกันในหนองแส ตัวหนึ่งชื่อ พินทโยนกวดินาค เป็นใหญ่อยู่หัวหนอง อีกตัวหนึ่งชื่อ ษณะมูลนาค เป็นใหญ่อยู่ท้ายหนองอยู่กับชีวานาคผู้เป็นหลาน

นาคทั้งสองได้ให้ความสัจไว้ซึ่งกันและกันว่า ถ้าหากมีสัตว์ตัวใดตัวหนึ่ง มาตกที่หัวหนองก็ดี ตกที่ท้ายหนองก็ดี เราทั้งสองรักด้วยอาหารการเลี้ยงชีวิต เราทั้งสองจงเอาเนื้อสัตว์นั้น ๆ มาแบ่งปันแก่กันเพื่อเลี้ยงชีวิต แล้วตั้งชีวานาคผู้เป็นหลานของเราให้ เป็นสักขีแก่เราทั้งสอง

เมื่อนาคทั้งสองให้สัตย์ปฏิญาณแก่กันดังนั้นแล้ว ต่างก็กลับไปสู่ที่อยู่ของตน

ครั้งอยู่มาวันหนึ่ง ยังมีช้างสารตัวหนึ่งตกลงที่ท้ายหนอง ษณะมูลนาคจึงเอาเนื้อสัตว์นั้นมาแบ่งปันออกเป็น 2 พุด (ส่วน) เอาไปให้พินทโยนกวดินาคพุดหนึ่ง อีกพุดหนึ่งนั้นตัวเอาไว้บริโภคน

อยู่ต่อมาวันหนึ่ง มีเม่นตัวหนึ่งมาตกลงที่หัวหนอง พินทโยนกวดินาคก็เอาเนื้อสัตว์นั้นมาแบ่งเป็น 2 พุด เอาไปให้ษณะมูลนาคพุดหนึ่ง

ษณะมูลนาคบริโภคนไม่พออิ่ม แต่บังเอิญมองไปเห็นขนเม่นยาวแก่ศอก ก็บังเกิดความโกรธขึ้นมา จึงนำเอาขนเม่นนั้นไปให้ชีวานาคผู้เป็นหลานดู จึงกล่าวขึ้นว่า คำสัตย์ปฏิญาณของเรา กับพินทโยนกวดินาคนั้น เห็นจะขาดจากกันเสียไปแล้ว เมื่อเราได้ช้างสารมาเป็นอาหารครั้งนั้นเราก็กินเนื้อนั้นแบ่งเป็น 2 พุด เอาไปให้พินทโยนกวดินาคพุดหนึ่ง เราเอาไว้บริโภคนพุดหนึ่ง บริโภคนพออิ่ม ถึงแม้ขนเม่นก็ยาวพอปานนั้น นี้เราเห็นว่าเม่นนี้จะใหญ่โตยิ่งกว่าช้างสารนัก ขนก็ยาวแก่ศอก เหตุใดพินทโยนกวดินาคจึงให้เนื้อแก่เราน้อยเช่นนี้ เราบริโภคนไม่พออิ่ม

ตั้งแต่นั้นมา นาคทั้งสองก็เกิดทะเลาะวิวาทกัดกันขึ้นในหนอง เป็นเหตุให้น้ำขุ่นมัวไปสิ้นทั้งหนอง สัตว์ทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในหนองนั้นตายกันสิ้น เทวดาที่เป็นใหญ่อยู่ในที่นั้นว่ากล่าวห้ามปราม นาคทั้งสองก็มิได้เชื่อฟัง จึงนำความขึ้นไปไหว้พระอินทร์

พระอินทร์ได้ทราบเหตุนี้ จึงใช้ให้วิสุกรรมเทวบุตรลงมาจับไถ่เอาทั้งสองให้หนีไปเสียจากหนองนั้น เมื่อนาคทั้งสองได้ยินคำบอกดังนั้น ก็พืดเหวี่ยงกัดกันออกหนีจากหนองนั้นไปด้วยอก ดินก็ลึกเป็นคลอง

ชีวนาคเห็นดังนั้นจึงได้คู่ควักให้เป็นแม่น้ำ ออกไปตามอกแห่งนาคทั้งสอง แม่น้ำนั้นจึงเรียกชื่อว่า “อรัญคนที” ฝ่ายโลกเรียกว่า “แม่น้ำคู”

ส่วนพินทโยนกวดินาคจึงได้คู่ควักให้เป็นแม่น้ำออกไปทางเมืองเชียงใหม่ เรียกชื่อว่า “แม่น้ำพิง” และ “เมืองโยนกวดินคร” ตามชื่อนาคตัวนั้น

ส่วนผิยัภษีเปรตเห็นสัตว์ในหนองแสบ้างหลายตายมากนัก เช่น จีแซ้ (จระเข้) เหี้ย เต่า จึงพากันมาชุมนุมกันอยู่ในที่นั้น

ครั้งนั้น นาคทั้งหลายมี สุวรรณนาค พุทโธปนาคนาค บัพพารนาค สุกรนาคหัตถิ และศรีสัตตนาค เป็นต้น อยู่ในน้ำหนองนั้น ไม่ได้ ด้วยเหตุว่าน้ำนั้นขุ่น จึงขึ้นมาอาศัยอยู่ตามริมน้ำที่นั้น

ผีทั้งหลายเห็นว่านาคเหล่านั้นหวงแหนและจะมาชิงกินกับเขาด้วย ผีเหล่านั้นจึงกระทำให้เป็นอันตรายแก่นาคเหล่านั้นด้วยประการต่าง ๆ ลางตัวก็ตายไป ถึงแม้เงือกงูก็ฉิบหายกัน

สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจึงพากันหนีออกไปตามแม่น้ำอรัญคนที ไปเที่ยวแสวงหาที่อยู่ดีสี่างทั้งหลาย นาคและเงือกทั้งหลายเหล่านั้นจึงล่องหนีไปตามแม่น้ำของทางใต้

ศรีสัตตนาคนั้นอยู่เสมอดอยนั้นทังรี สุวรรณนาคนั้นอยู่ปู้เวียน พุทโธปนาคนาคนั้นคู่ควักแต่ที่นั้นไปเกลื่อนพังทลายเป็นหนองบัวบาน แล้วยังอยู่ ณ ที่นั้น

นอกจากนั้น ตัวปรารถนาอยู่ที่ใดก็ไปอยู่ ณ ที่นั้น ส่วนเงือกทั้งหลายก็อยู่เป็นบริวารแห่งนาคนั้นทุกแห่ง

ส่วนบัพพารนาคคู่ควักไปอยู่ที่ภูเขาหลวง

ส่วนพญาเงือกตัวหนึ่งกับพญาเงือกตัวหนึ่งไม่ต้องการปะปนอยู่ด้วย จึงคู่ควักออกไปเป็นแม่น้ำอันหนึ่งมีนามว่า แม่น้ำจิม หรือ แม่น้ำเงือก

ส่วนสุกษรนาคหัตถินั้นอยู่ที่เวินหลอด

พวกนาคที่กลัวผิยัภษีกว่านาคทั้งหลายเหล่านั้น พากันไปสู่ที่อยู่ธนะมุลนาคได้ดอยกัปปนคีรี คือ ภูกำพร้าว ซึ่งประดิษฐานพระธาตุพนมทุกวันนี้ หนีไปจนถึงน้ำสมุทร แต่นั้นไปเรียกว่า น้ำลี้ผี

น้ำที่อยู่แห่งธนะมุลนาคนั้น ไหลว่างเสียด ธนะมุลนาคจึงคู้ควกักเป็นแม่น้ำ ออกไปถึงเมืองกรุงธนกร แม่น้ำนั้นจึงได้เรียกชื่อว่า แม่น้ำมุลนที ตามชื่อนาคตัวนั้น

ชีวานาคตัวนั้น จึงคู้ควกักจากแม่น้ำมุลนที ออกเป็นแม่น้ำอ้อมเมือง พระยาสมุทรอุทกที่เป็นเมืองหนองหานหลวงพร้อมทั้งเมืองขุนขอมนครหนองหานน้อย ตลอดขึ้นไปถึงเมืองกรุงธนกร ตั้งแต่นั้นมา แม่น้ำนั้นจึงได้ชื่อว่า แม่น้ำชีวานที (วิสันต์ ท้าวสูงเนิน. 2548 : 27-29)

ในตำนานของชาติยังมีตำนานที่กล่าวถึงพญานาคอีกเช่นกัน ซึ่งเนื้อเค้าโครงก็มีลักษณะคล้ายกัน โคนในตำนานได้กล่าวว่า

ในอดีตมีพญานาคที่อาศัยอยู่ที่หนองแสซึ่งอยู่ในแคว้นยุวนานสองตัวเป็นมิตรสหายที่รักใคร่กัน พญานาคทั้งสองนี้อยู่ด้วยกันเป็นมิตรเป็นเวลานาน แต่มาพญานาคทั้งสองตัวได้เกิดมีเรื่องขัดแย้งกันถึงวิวาทกัน ผู้รบกันเป็นเวลานานจนในที่สุดพญานาคตัวหนึ่งจึงแยกตัวออกจากหนองแส เอาอกไปเป็นทางลงมาทางตะวันออกเฉียงใต้ ออกของพญานาคตัวใดดินเป็นร่องลึกมากจนเกิดเป็นแม่น้ำโขง ฉะนั้นในตำนานภาษาบาลีจึงผูกศัพท์ว่าอุรงคมาลินที แปลตามศัพท์ว่า แม่น้ำสายงู นอกจากแม่น้ำโขงแล้ว ผู้คนยังมีความเชื่อว่า แม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีที่มาจากการสร้างของพญานาคโดยเมื่อพิจารณาแล้วก็เป็นเรื่องที่เค้าโครงจากเรื่องคล้ายกันดังเรื่องข้างต้น (วิสันต์ ท้าวสูงเนิน. 2548 : 32)

จากตำนานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พญานาคมีที่อยู่ดั้งเดิมอยู่ที่หนองแส ซึ่งอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พญานาคมีที่อยู่อาศัยอยู่ใต้น้ำ หรือที่กล่าวว่าเมืองบาดาล พญานาคเป็นผู้เป็นใหญ่ในสัตว์ทั้งหลาย สมกับว่าพญานาคเสมือนราชาใต้น้ำ และจากตำนานดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า พญานาคเป็นผู้สร้างแม่น้ำลำคลองและบ่อน้ำต่าง ๆ ขึ้นมา

(2)

พระศาสดาทรงทรมานและสั่งสอนพญานาค

ในตำนานพระธาตุพนม ยังได้กล่าวถึงพญานาคอีกว่า ครั้นแล้วพระพุทธองค์ก็เสด็จกลับคืนมาสถิตอยู่ภูกุเวียน ทรงเปล่งรัศมีให้เข้าไปในเมืองนาคปุเวียน

ขณะนั้นสุวรรณนาคได้เห็นรัศมี จึงออกมาจากแม่น้ำขึ้นไปสู้อยอดเขาพนพิชออกมาเป็นควัน เขาภูนั้นก็มีคิ้วมาไปทั้งสิ้น พระพุทธองค์เห็นดังนั้น ก็ทรงเข้าเตโชกสิณเป็นเปลวไฟ ไปเกี่ยวพันสุวรรณนาคกระเด็นไปถึงหนองบัวบาน ซึ่งเป็นที่อยู่ของพุทโธปาปนาค นาคทั้งหลายมาล้อมภูเวียนนั้นไว้

ในขณะนั้น พระศาสดาประทับทำสมาธิธรรมอยู่ ณ ที่นั้น นาคทั้งหลายจึงกระทำอิทธิฤทธิ์ เป็นเปลวไฟพุ่งขึ้นหาพระพุทธองค์ เปลวไฟนั้นก็พุ่งกลับมาไหม้ นาคทั้งหลายเหล่านั้น แล้วกลับไปบังเกิดเป็นดอกบัวบูชาพระศาสดา นาคทั้งหลายเหล่านั้นจึงแวดล้อมพระพุทธองค์ไว้ เพื่อให้พุทโธปาปนาคทำอิทธิฤทธิ์ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อทำลายพระแท่นและพระพุทธองค์ ก็ไม่สามารถที่จะทำอันตรายพระพุทธองค์ได้ มันซ้ํากระทำอิทธิฤทธิ์ให้เป็นเปลวไฟเข้าไปทำลายอีก พระศาสดาทรงเข้าวโยกสิณเป็นลมพัดกลับไปไหม้ นาคทั้งหลายเหล่านั้นแล้ว พระศาสดาก็เสด็จไปบนอากาศ นาคทั้งหลายเห็นดังนั้นก็ทำอิทธิฤทธิ์ โกงหลังขึ้นไปเป็นหมูนาคตามล้อมพระศาสดา พระองค์ทรงนิรมิตให้หัวนาคทั้งหลายเหล่านั้นขาดตกลงมา นาคทั้งหลายเห็นดังนั้น ก็มีความเกรงกลัวอนุภาพของพระศาสดายิ่งนัก

พระศาสดารู้แจ้งดังนั้นก็เสด็จกลับลงมาประทับ ณ ที่เก่า นาคทั้งหลายจึงพร้อมกันเข้าหาพระศาสดา พระองค์จึงตรัสว่า ท่านทั้งหลายจงบรรเทาเสียยังพยาธิต่อมฝิอันเจ็บปวด กล่าวคือหัวใจแห่งท่านทั้งหลายตถาคตรักษาให้หายยังพยาธินั้น นาคทั้งหลายได้ฟังพระพุทธพจน์ดังนั้นก็มีใจชื่นบานพร้อมกันเข้ามากราบแทบพระบาท พระศาสดาก็ทรงตรัสเทศนาสั่งสอนหมูนาคทั้งหลาย ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ มีเมตตากรุณาแก่มนุษย์ทั้งหลายที่ปรียายต่าง ๆ (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2546 : 56-58)

จากตำนานเรื่องเล่าดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พญานาคมีนิสัยที่ดุร้าย ทำให้มนุษย์ต้องหวั่นกลัวจนนับถือบูชา แต่ด้วยการปรับเปลี่ยนของพระศาสดา พญานาคจึงกลายเป็นผู้ดี ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

(3)

พญานาคบวช

มีตำนานกล่าวว่า ครั้งเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ พระองค์ได้เสด็จเผยแผ่ศาสนาไปทั่วชมพูทวีป พญานาคผู้เฝ้าติดตามเรื่องราวพระองค์ บังเกิดความเลื่อมใสและศรัทธายิ่งนัก รู้ด้วยญาณว่าพระองค์คือพญาคันคากมาจุติ จึงจำแลงกายเป็นบุรุษขอบวชเป็นสาวก ตั้งใจปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธองค์

คำคินหนึ่งพญานาคผลอดหลับไหลคืนร่างเดิม ทำให้เหล่าภิกษุที่ร่วมบำเพ็ญเพียรทั้งหลายตื่นตระหนก ครั้งเมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบเรื่องจึงขอให้พญานาคศึกษา เนื่องจากนาคเป็นเดรัจฉานจะบวชเป็นภิกษุมิได้

พญานาคยอมตามคำของพระพุทธองค์ แต่บอกว่ากุลบุตรทั้งหลายที่บวชที่จะบวชในพระพุทธศาสนาให้เรียกขานว่า “นาค” เพื่อเป็นศักดิ์ศรีของพญานาคก่อนแล้วค่อยเข้าโบสถ์ จากนั้นเป็นต้นมาจึงได้เรียกขานกุลบุตรทั้งหลายที่จะบวชว่า “พื่อนาค” (สุจิตต์ วัณฺษเทส. 2546 : 202-204)

(4)

พญานาคบวชารอยพระบาท

มีตำนานเล่าต่อว่า เมื่อครั้งพระพุทธองค์ได้เสด็จไปแสดงธรรมและจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพุทธมารดาและเหล่าเทวดา กระทบกำหนดวันออกพรรษา พญานาค นาคเทวี พร้อมทั้งเหล่าบริวารจัดทำเครื่องบูชาและพ่นบั้งไฟถวาย ขณะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

นับเนื่องจากนั้น ทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 จึงได้มีปรากฏการณ์ประหลาด ลูกไฟสีแดงพวยพุ่งขึ้นจากลำน้ำโขงสู่ท้องฟ้า ปรากฏมาให้เห็นครบเท่าทุกวันนี้ ทุกคนเรียกขานว่า “บั้งไฟพญานาค” (“บั้งไฟพญานาค” 2545 : ออนไลน์)

จากตำนาน พญานาคบวช และ พญานาคบวชารอยพระบาท แสดงให้เห็นว่า พญานาคมีความเลื่อมใสและศรัทธายิ่งนักในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของชนชาติไทย การที่พญานาคนับถือศาสนาพุทธนี้ ทำให้เกิดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพญานาคที่สัมพันธ์กับศาสนาด้วย เช่น ประเพณีบวชนาค และ เทศกาลบั้งไฟพญานาค

(5)

พญานาค 7 เศียรทูลขอรอยพระบาท

ครั้นแล้วพระศาสดาก็เสด็จไปสู่คอยนันทกัณฐี ซึ่งเป็นที่อยู่ของนางนันทยักษิ แต่ก่อนมีนาคตัวหนึ่ง 7 เศียรชื่อว่า “ศรีสัตตนาค” เข้ามาทูลขอให้พระศาสดาทรงขำรอยพระบาทไว้ในคอยนันทกัณฐี พระศาสดาก็เสด็จขำพระบาทไว้ ณ ที่นั้น ทรงก้ำพระบาทข้ามตีนคอยก้ำขาแล้วทรงเยี่ยมพระอชฐ์ พระอนนทกราบทูลถาม พระศาสดาทรงตรัสว่า เราเห็นนาค 7 หัวเป็นนิมิต ต่อไปภายหน้าจักบังเกิดเป็นเมืองมีนามว่า เมืองศรีสัตตนาค และที่พญานาคได้ให้ความสวัสดิแก่พระยาจันทบุรีนั้นจักร้างเสื่อมสูญไป (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2546 : 58)

จากตำนานพญานาค 7 เศียรทูลขอรอยพระบาท ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นว่า พญานาคมีความเลื่อมใสในศาสนาพุทธ และยังแสดงให้เห็นลักษณะรูปร่างของพญานาคว่า พญานาคสามารถมี 1 เศียร หรือ 7 เศียร ดังบุรพา (2546 : 27) กล่าวว่า พญานาคที่ทั้งพันเศียรเดียว 3 เศียร 5 เศียร จนถึง 7 เศียร

(6)

พญานาคกวนเกษียรสมุทร

มีเทวดานานกล่าวถึงเรื่องการกวนเกษียรสมุทรนั้นว่า ในสมัยโบราณกาลนานมาแล้ว พวกเทพกับยักษ์หรืออสูรต่างเป็นศัตรูกัน เทวดาใช้เหล่าเพทูบาย ยึดพื้นที่บนสวรรค์อันเป็นที่อยู่เดิมของพวกอสูร ทำให้เหล่าอสูร โกรธแค้นยิ่งนัก เห็นเทวดาที่ไหนเป็นต้องซัดให้หมอบ และเทวดาผู้ใดที่จับอสูรก็แพ้ทุกที อีกอย่างพระอินทร์ที่เป็นหัวหน้าเทวดา ท่านก็ถูกถุยดินหนึ่งสาดไปไว้ด้วย โทษฐานคูหมื่นที่เอาพวงมาลัยดอกไม้มันที่ถุยถวายเป็นให้ช้างเอราวัณ ด้วยเหตุนี้ เทวดารบกับยักษ์ที่ไร ก็แพ้เสียทุกครั้ง ทำให้เดือดร้อนกันมาก ในที่สุดเหล่าเทวดา นำโดยพระอินทร์ก็ไปขอให้พระนารายณ์ ซึ่งมีอีกชื่อว่า พระวิษณุ ให้ช่วยหน่อยเถอะ พระนารายณ์ท่านฟังแล้ว คงนึกสงสาร และเห็นว่าจีนปล่อยให้รบแพ้อะไร ๆ แบบนี้เสียชื่อเทวดาด้วยกันหมด ท่านก็เลยสงเคราะห์แะให้เหล่าทวยเทพทั้งหลายกวนเกษียรสมุทรหรือทะเลน้ำนม เพื่อให้ได้น้ำอมฤตเอามาดื่ม จะได้เป็นอมตะไม่ตาย

พระวิษณุได้เสด็จมาเป็นองค์ประธาน แล้วตรัสให้เหล่าเทวดาอสูรช่วยกันถอนภูเขามันทรคีรี อันเป็นแหล่งกำเนิดแห่งมณีนพรัตน์ มาตั้งลงในท่ามกลาง

ทะเลน้ำมันที่สถิตย์ อยู่ในไวภูณท์สวรรค์ แล้วให้ช่วยกันเก็บหาสมุนไพรมานา ชนิดมาผสมลงในเกษียรสมุทร และมอบหมายให้จอมนาควาสูกิริใช้ลำตัวมาเป็น เสมือนเชือกพันรอบมันทรคีรีต่างสายชักโยง โดยออกอุบายยกยอให้เกียรติอสูรว่า พวกใดมีกำลังเข้มแข็งที่สุดในไตรภพ (สามโลก) ให้มาชักทางฝั่งเศียรนาค เหล่า อสูรหลงกลรีบตรงเข้ายึดชักทางเศียรพญานาควาสูกิริทันที ฝ่ายเทวดาก็มาชักทาง หาง ทั้งเทวดาและอสูรช่วยกันชักดึงมันทรคีรีกันอย่างเต็มกำลังให้ภูเขานั้นหมุน เพื่อกวณสมุนไพรมานาให้เข้ากับน้ำมันในทะเล ระหว่างนั้น พญาวาสูกิรินาคราชซึ่งเจ็บ และเหนื่อยล้าจากการที่ร่างกายถูกเสียดสีจากการพันรอบภูเขาตลอดเวลา ก็อ้าปาก คายพิษเป็นไฟกรดออกมาทีละน้อย ยังผลให้เหล่าอสูรอ่อนแรงไปตาม ๆ กัน พวก อสูร ตำรอกพิษออกมา พระศิวะต้องกลืนพิษไว้เองหมด เพราะถ้าพิษลงไปโลก มนุษย์แล้ว สัตว์โลกจะตายกันหมด เหล่าเทวดาที่ไม่โดนไอร้อนของไฟกรด เพราะจุดทางฝั่งหาง ช้ายังมีพระลักษมณ์มีปติช่วยบันดาลฝนให้โปรยปรายชุ่มชื้น ตลอดเวลา (สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา. 2529 : 26-27)

นาควาสูกิริในตำนานกวนเกษียรสมุทรนี้ แสดงให้เห็นลักษณะเรียวยาวของนาค และยัง แสดงให้เห็นว่า พญานาคนั้นมีพิษร้ายแรง

(7)

นาคกับครุฑ

ตำนานของครุฑในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เล่าว่าพญาครุฑเป็นบุตรของ พระกัศยปมุนีเทพบิดร และนางวินดา พระกัศยปมุนีองค์นี้เป็นฤๅษีที่มีฤทธิเดชมาก องค์หนึ่ง และเป็นผู้ให้กำเนิดเทพอีกหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ พระองค์มีชายา หลายองค์ แต่องค์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานพญาครุฑนั้น นอกจากนางวินดาแล้ว ยังมี อีกองค์หนึ่งคือ นางกัทธู ซึ่งเป็นพี่น้องกับนางวินดาและเป็นมารดาของนาคทั้งปวง ทั้งสองนางได้ขอพรให้กำเนิดบุตรจากพระกัศยป โดยนางกัทธูได้ขอพรว่าขอให้ มี บุตรจำนวนมาก ซึ่งต่อมาก็ได้ให้กำเนิดนาคหนึ่งพันตัว อาศัยอยู่ในแดนบาดาล ส่วนนางวินดาขอบุตรเพียงสององค์และขอให้ลูกมีอำนาจวาสนา เมื่อนางคลอด บุตรปรากฏว่าออกมาเป็นไข่สองฟอง นางทนรอไม่ไหวว่าบุตรของตนจะมีหน้าตา อย่างไร จึงทุบไข่ออกมาฟองหนึ่ง ปรากฏว่าเป็นเทพบุตรที่มีกายแค่ครึ่งท่อนบน ชื่ออรุณ อรุณเทพบุตร โกรธมารดาของตนที่ทำให้ตนออกจาก ไข่ก่อนกำหนด จึง

สาปให้มารดาของตนเป็นทาสนางกัทรุ และให้บุตรคนที่สองของนางเป็นผู้ช่วยนางให้พ้นจากความเป็นทาส จากนั้นจึงขึ้นไปเป็นสารถีให้กับพระอาทิตย์หรือสุริยเทพ นางวินตาก็ไม่กล้าทุบไข่ฟองที่สองออกมาดู คงรอให้ถึงกำหนดที่บุตรคนที่สองซึ่งก็คือพญาครุฑออกมาจากไข่เอง อนึ่ง เมื่อพญาครุฑแรกเกิดว่ากันว่า มีร่างกายขยายตัวออกใหญ่โตจนจรดฟ้า ดวงตาเมื่อกระพริบเหมือนฟ้าแลบ เวลาขยับปีกทีใด ขุนเขาก็จะตกใจหนีหายไปพร้อมพระพาย รัศมีที่พวยพุ่งออกจากกาย มีลักษณะดั่งไฟไหม้ทั่วสี่ทิศ

ในกาลต่อมา นางกัทรุและนางวินตาก็ได้พัวพันกันถึงสี่ของม้าอุไรศรพที่เกิดคราวกวนเกษียรสมุทรและเป็นสมบัติของพระอินทร์ โดยพัวพันว่าใครแพ้ต้องเป็นทาสอีกฝ่ายห้าร้อยปี นางวินตาทายว่าม้าสีขาว ส่วนนางกัทรุทายว่าสีดำ ซึ่งความจริงม้าเป็นสีขาวดังที่นางวินตาทาย แต่นางกัทรุใช้อุบายให้นาคลูกของตนแปลงเป็นขนสีดำไปแซมอยู่เต็มตัวม้า (บางตำนานว่าให้นาคพันพิชิสู่ม้าจนเป็นสีดำ) นางวินตาไม่ทราบในอุบายเลยยอมแพ้ ต้องเป็นทาสของนางกัทรุถึงห้าร้อยปี ภายหลังเมื่อครุฑได้ทราบสาเหตุที่มารดาต้องตกเป็นทาสและได้ทราบเงื่อนงำจากพวกนาคว่า ต้องไปเอาน้ำอมฤตให้นาคเสียดก่อนจึงจะให้นางวินตาเป็นไท ครุฑจึงบินไปสวรรค์ไปเอาน้ำอมฤตซึ่งอยู่กับพระจันทร์ แล้วคว้าพระจันทร์มาซ่อนไว้ใต้ปีก แต่ถูกพระอินทร์และทวยเทพติดตามมา และเกิดต่อสู้กันขึ้น ฝ่ายเทวดานั้นไม่อาจเอาชนะได้ โดยเมื่อพระอินทร์ใช้วัชระโจมตีครุฑนั้น ครุฑไม่ได้รับบาดเจ็บแม้แต่น้อย แต่ครุฑก็จำได้ว่าวัชระเป็นอาวุธที่พระอิศวรประทานให้แก่พระอินทร์ จึงสลดขมของตนให้หล่นลงไปเส้นหนึ่งเพื่อแสดงความเคารพต่อวัชระและรักษาเกียรติของพระอินทร์ผู้ป็นหัวหน้าของเหล่าเทพ ด้านพระวิษณุหรือพระนารายณ์ก็ได้ออกมาขวางครุฑไว้และสู้รบพญาครุฑด้วยเช่นกัน แต่ต่างฝ่ายต่างไม่อาจเอาชนะกัน ได้ ทั้งสองจึงทำความตกลงยุติศึกต่อกัน โดยพระวิษณุให้พรแก่ครุฑว่า จะให้ครุฑเป็นอมตะและให้อยู่ตำแหน่งสูงกว่าพระองค์ ส่วนครุฑก็ถวายสัตย์สัญญาว่าจะเป็นพาหนะของพระวิษณุ และเป็นธงครุฑพ่าห์สำหรับปักอยู่บนรถศึกของพระวิษณุอันเป็นที่สูงกว่า

เมื่อครุฑได้หม้อน้ำอมฤตนั้น พระอินทร์ได้ตามมาขอคืน ครุฑก็บอกว่าตนต้องรักษาสัตย์ที่จะนำไปให้นาคเพื่อไถ่มารดาให้พ้นจากการเป็นทาส และให้พระอินทร์ตามไปเอาคืนเอง ครุฑจึงเอาน้ำอมฤตไปให้นาค โดยวางไว้บนหญ้าคา (และว่าได้ทำน้ำอมฤตหยดบนหญ้าคา 2-3 หยด ด้วยเหตุนี้ หญ้าคาจึงถือเป็นสิ่ง

มงคลในทางศาสนาพราหมณ์) ส่วนนาคเมื่อเห็นน้ำอมฤตก็ยินดี จึงยอมปล่อยนาง
 วินดาแม่ครุฑให้เป็นอิสระ ขณะพากันไปสร่งน้ำชำระกายเพื่อจะมากินน้ำอมฤต
 นั้นเอง พระอินทร์ก็นำหมอน้ำอมฤตกลับไป ทำให้นาคไม่ได้กิน พวกนาคจึงเลียที่
 ไบหูคาด้วยเชื่อว่าอาจมีหยดน้ำอมฤตหลงเหลืออยู่ ทำให้ไบหูคาบาดกลาง
 ลิ้นเป็นทางยาว แต่นั่นครุฑกับนาคจึงเป็นศัตรูกันมาโดยตลอด และครุฑนั้นก็
 จับนาคกินเป็นอาหารเสมอ (“นาค” 2548 : ออนไลน์)

ตำนานเรื่องนาคกับครุฑ แสดงให้เห็นว่า ในความเชื่อของชาวไทยแล้ว พญานาคมิใช่สัตว์ที่
 สูงสุดในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย ยังมีศัตรูที่จ้องจะทำร้ายอยู่

(8)

พญานาคสู้รบกับพญาแถน

มีตำนานในกลุ่มชาวไทยส่วนหนึ่งกล่าวว่า ครั้งเมื่อพระโพธิสัตว์
 เสวยพระชาติเป็น พญาคันคาก ได้จุติอยู่ในครรภ์ของพระนางสีดา เมื่อเติบโตใหญ่ได้
 บำเพ็ญเพียรภาวนา จนพระอินทร์ชุบร่างให้เป็นชายหนุ่มรูปงาม พระอินทร์ได้
 ประชานนางอัครกฤตทวิปเป็นคู่ครอง

พญาคันคากและนางอัครกฤตทวิป ได้ศึกษาธรรม และเทศนาสอนมนุษย์
 และสรรพสัตว์ทั้งหลายอยู่เป็นประจำ มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายครั้งได้ฟัง
 ธรรมจากพระโพธิสัตว์คันคากก็เกิดความเลื่อมใสจนล้ม ถวายเครื่องบัตพลี

พญาแถน ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้ก่อกำเนิดเผ่าพันธุ์และบันดาลน้ำฝนแก่โลก
 มนุษย์ พญาแถนครั้งไม่ได้รับเครื่องบัตพลีจากมนุษย์และสรรพสัตว์ รวมทั้ง
 เทวดาที่เคยเข้าเฝ้าเป็นประจำ ไปฟังธรรมกับพญาคันคากจนหมดสิ้น จึงบังเกิด
 ความโกรธแค้นยิ่งนัก พญาแถนโกรธแค้นที่เหล่ามนุษย์และสรรพสัตว์หันไปบูชา
 พญาคันคาก จึงสาปแช่งเหล่ามวลมนุษย์ไม่ให้มีฝนตกเป็นเวลาเจ็ดปี เจ็ดเดือน เจ็ด
 วัน ทำให้เกิดความแห้งแล้งไปทุกหย่อมหญ้า เหล่ามวลมนุษย์จึงได้เข้าเฝ้าพระ
 โพธิสัตว์ทูลถามและขอความช่วยเหลือ พญาคันคากรู้ด้วยญาณจึงบอกมนุษย์ว่า
 เพราะพวกเจ้าไม่บูชาพญาแถน ท่านจึงพิโรธ จึงบันดาลมิให้มีฝนตกลงมา ความ
 แห้งแล้งมีมาเจ็ดปี

พญานาคีผู้เป็นใหญ่ในเมืองบาดาลที่เข้าเฝ้าพระโพธิสัตว์คันคากอยู่
 ขณะนั้นได้รับฟังจึงยกทัพบุกสวรรค์โดยไม่ฟังคำทัดทานของพระโพธิสัตว์คัน

คาค แต่พญานาคีฟ่ายแพ้กกลับมาและบาดเจ็บสาหัสด้วยต้องอาวุธของพญาเถน
พระโพธิสัตว์คั่นคากเกิดความสงสารด้วยเห็นว่าพญานาคีทำไปด้วยต้องการขจัด
ความทุกข์ให้เหล่ามวลมนุษย์ จึงได้ให้พรแก่พญานาคีและเหล่าบริวาร

“ขอให้บาดแผลเจ้าทั้งกายให้หายขาด กลายเป็นลวดลายงามดั่งเกล็ดมณี
แก้ว หงอนจงใสเพริศแพรวเป็นสีเงินยวง ความเจ็บปวดทั้งปวงจงเหือดหายไปจาก
เจ้า อันว่าตัวเจ้านั้นต่อแต่นี้ให้ศรีขึ้น เป็นตัวแทนความเย็นในวินแคว้แท้”

นับจากนั้นเป็นต้นมาพระพญานาคีได้ปวารณาตนเป็นข้าช่วงใช้พระ
โพธิสัตว์ไปทุก ๆ ชาติ แต่ความแห้งแล้งยังคงอยู่กับเหล่ามวลมนุษย์ พระโพธิสัตว์
คั่นคากจึงได้วางแผนบุศวรรค์ โดยให้พญาปลวกก่อจอมปลวกคู่มืองสวรรค์
พญาแมงกอด แมงเงาเจ้าแห่งพิษ (แมงป่องข้าง) ให้จำแลงเกาะติดเสื้อผ้าพญาเถน
พญานาคีให้จำแลงเป็นตะขาบน้อยซ่อนอยู่ในเกือกพญาเถน เมื่อองค์พระ
โพธิสัตว์คั่นคากให้สัญญาจึงได้กัดต่อยปล่อยพิษ

● พญาเถนฟ่ายร้องบอกให้พระโพธิสัตว์คั่นคากปล่อยตนเสีย แต่พระ
โพธิสัตว์คั่นคากกลับบอกว่าขอเพียงพญาเถนผู้เป็นใหญ่ให้พรสามประการ ก็จะมี
ทำประการใด

1) ให้ฝนตกลงมาตามฤดูกาล เหล่ามวลมนุษย์จะจูดบั้งไฟบวงสรวงพญา
เถน

2) แม้ว่าฝนตกลงมาคั่งใจมาคแล้ว ให้ในทุ่งนามีเสียงกบเขียดร้อง

3) เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นแล้ว (ยุ้งข้าว) ตัวข้าพญาคั่นคากจะส่งเสียง
ว่าสนูให้พ่อฟังเป็นสัญญาณว่า ปีนันข้าวอุดมสมบูรณ์

พญาเถนได้ฟังคำขอพรสามประการ จึงได้ให้พรตามปรารถนา นับเนื่อง
จากนั้นมากลางเดือนหกของทุก ๆ ปี ชาวอีสานจะร่วมกันทำบั้งไฟแห่ไปรอบ ๆ
หมู่บ้านแล้วจูดบูชาพญาเถน แล้วบนบั้งไฟนั้น มักจะประดับด้วยรูปปั้นของ
พญานาค เพื่อให้พญานาคไปบอกพญาเถนว่า ถึงเวลาให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล
แล้ว (วิสันต์ ท้าวสูงเนิน. 2548 : 76-77)

การที่พญานาคอาสาไปสู้รบกับพญาเถน เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลนี้ แสดงให้เห็นว่า
พญานาคเป็นผู้ที่มีน้ำใจ และพญานาคนั้นมีความสำคัญในการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล และที่น่า
สังเกตคือ พญานาคนั้น ไม่ใช่เป็นผู้ที่กำหนดให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลเอง หากเป็นพญาเถนที่เป็นผู้
กำหนดและควบคุมฝนตก พญานาคนั้นเป็นแค่บริวารหรือดำรงหน้าที่ผู้ช่วยให้น้ำให้ฝน

(9)

นาคให้น้ำ 7 ตัว

นาคให้น้ำ เป็นเกณฑ์ที่ชาวบ้านรู้และเข้าใจดีที่ใช้วัดในแต่ละปี จำนวนนาคให้น้ำมีไม่เกิน 7 ตัว ถ้าปีไหนอุดมสมบูรณ์มีน้ำมากเรียกว่า นาคให้น้ำ 1 ตัว แต่หากปีไหนแห้งแล้งเรียกว่าปีนั้น มีนาคให้น้ำ 7 ตัว จะวัดกลับกันกับจำนวนนาคก็คือที่น้ำหายไป เกิดความแห้งแล้งนั้นก็เพราะ พญานาคเที่ยงกันให้น้ำ แต่ละตัวจึงกลืนน้ำไว้ในท้องไม่ยอมพ่นน้ำลงมา (“นาค” 2548 : ออนไลน์)

นาคให้น้ำ 7 ตัว กล่าวถึงว่านาคเป็นผู้ให้น้ำ แต่ในตำนานพญานาคสู้รบกับพญาแถนนั้น กล่าวหาพญาแถนเป็นผู้ให้น้ำ ถึงแม้จะมีความขัดแย้งกัน แต่อย่างไรก็ตาม ตำนานนาคให้น้ำ 7 ตัว กับตำนานพญานาคสู้รบกับพญาแถน ล้วนแสดงให้เห็นว่า พญานาคมีความสัมพันธ์ เกี่ยวกับการให้น้ำกับโลกมนุษย์

โดยสรุปแล้ว สำหรับการกำเนิดของพญานาคนั้น มีรูปแบบเดิมคืองู แต่นาคนั้นไม่มีตัวจริง นาคเป็นแค่วัตถุที่อยู่ในความเชื่อและตำนานของไทย เนื่องจากภูมิพิสัยจึงทำให้มนุษย์ห้วนกลัวแล้วเกิดการนับถือบูชา จึงได้เสริมความเร้นลับให้กับงู เพิ่มส่วนประกอบในร่างกายให้กับงู เช่น หงอน และจินตนาการเป็นสัตว์ที่บินได้ อยู่ในน้ำได้ และความมหัศจรรย์อีกมากมาย จึงกลายเป็นนาคหรือพญานาคในนิยายจนเป็นความเชื่อในทุกวันนี้ และในความเชื่อของชาวไทยแล้ว พญานาคเป็นราชาแห่งน้ำ สามารถให้ลมให้ฝน และรักษาแม่น้ำลำธารได้ สร้างแม่น้ำลำคลองขึ้นมาได้ เนื่องจากน้ำมีความสำคัญมากกับวิถีชีวิตของชาวไทย ความเชื่อในพญานาคจึงใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวไทยหรือนับได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของวิถีชีวิตชาวไทย

3.2 ตำนานการกำเนิดมังกรของจีน

มังกรเป็นสัตว์ทรงศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของชาวจีนเหมือนพญานาค มังกรอยู่ในความเชื่อของชาวจีนมีประวัติมายาวนาน บ้างก็เชื่อว่ามังกรมีตัวจริง บ้างก็เชื่อว่ามังกรนั้นไม่มีจริง มันเป็นเพียงสัตว์ในจินตนาการของคน ดังที่ จี เฉิงหมิง (2545 : 1) กล่าวว่า ในโลกนี้ถ้าสิ่งนั้นมีจริง แค่หาหลักฐานได้นิดเดียวก็สามารถยืนยันว่ามันมีจริง ถ้าสิ่งนั้นไม่มีจริง ก็ต้องหาข้อมูลมากมายยืนยันว่ามันไม่มี และไม่เพียงแต่ต้องยืนยันว่าที่นี้ไม่มี ยังต้องยืนยันว่าที่อื่นก็ไม่มี ไม่เพียงแต่ต้องยืนยันว่า

ปัจจุบันไม่มี ยังต้องยืนยันว่าโบราณก็ไม่มี และแม้แต่อนาคตก็ไม่สามารถมีได้ มังกรเป็นประเภทที่สอง ซึ่งไม่มีตัวจริงไม่ว่าในอดีตหรือในปัจจุบัน และที่สำคัญเราจะต้องบอกว่าทำไมถึงไม่มีจริง

3.2.1 คำจำกัดความของคำว่า “มังกร”

มังกร ในภาษาจีนกลางเรียกว่า 龙 (龍) พินอิน lóng ออกเสียงว่า หลง

พจนานุกรมภาษาจีนฉบับใหม่ (2539 : 816) ได้ให้คำอธิบายกับ หลง ว่า หลง เป็นสัตว์ลึกลับมหัศจรรย์ที่อยู่ในนิทานเรื่องเล่าของจีน ลำตัวยาว มีเกล็ด มีเขา มีขา สามารถเดินได้ บินได้ ว่ายน้ำได้ และให้ลมให้ฝนได้

พจนานุกรมจีน-ไทยฉบับใหม่ (2537 : 684) ให้คำอธิบายกับ หลง ว่า

1. มังกร
2. เป็นคำที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิในสมัยศักดินา
3. เป็นคำที่ใช้เรียกสัตว์ในสมัยศักดินาบรรพที่สูญพันธุ์ไปแล้วบางชนิด
4. ชื่อสกุลของชาวจีน

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 850) ให้คำอธิบายกับมังกรว่า มังกร เป็นสัตว์ในนิยายจีน รูปร่างคล้ายงู แต่มีตีน มีเขา

มังกร หมายถึง สัตว์วิเศษของประเทศจีน ที่มาจากการรวมสัญลักษณ์รูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน จนเกิดเป็นรูปสัตว์ขึ้นชนิดหนึ่งและให้ชื่อว่า เล้ง หรือเรียกว่ามังกรในภาษาไทย (อังคณา แก้ววัฒนโรจน์ : 9)

จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มังกรนั้น เป็นแค่สัตว์ลึกลับมหัศจรรย์ที่อยู่ในนิทานเรื่องเล่า ไม่มีตัวจริง อยู่ในแคจินตนาการของมนุษย์ มนุษย์ได้เลื่อมใสศรัทธาและบูชาสัตว์ลึกลับดังกล่าว จึงทำให้ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น

ถึงแม้ว่ามังกรนั้นไม่มีจริง แต่เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับมังกรมากมาย จึงมีนักวิจัยจำนวนไม่น้อยได้ศึกษาการกำเนิดของมังกรตามความคิดเห็นต่าง ๆ นานาของตัวเอง หรือหลักฐานบางอย่าง ความเชื่อในมังกรเกิดขึ้นเมื่อไหร่ และมีการกำเนิดจากอะไร มีการพัฒนาการอย่างไร จึงเป็นคำถามที่น่าสนใจและมีการศึกษามาเป็นจำนวนมาก

3.2.2 ประวัติการกำเนิดมังกร

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับมังกรได้ฝังลึกอยู่ในความเชื่อของชาวจีนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน มังกรมีการกำเนิดขึ้นตั้งแต่ต้นยุคหินใหม่ ณ ปัจจุบันนี้มีประวัติยาวนานไม่น้อยกว่า 8,000 ปี ในสมัยนั้น บรรพบุรุษของจีนจะมีไม่ใช่นำเนินชีวิตโดยเพียงตามยถากรรมรอแต่ธรรมชาติมาอำนวย

อาหารให้กินเพียงอย่างเดียว บรรพบุรุษของจีนได้รู้จักเลี้ยงสัตว์ป่าต่าง ๆ ที่ล่ามาได้ และจะมีไข่แค่กินผลไม้ที่เก็บมาเพียงอย่างเดียว หากมีการปลูกธัญญาหารต่าง ๆ อย่างมีการคัดเลือกเพื่อเก็บผลมาดำรงชีวิต พวกเขาจึงก่อไฟ ไข้ไฟอย่างชำนาญ สามารถใช้ไม้ปลูกบ้านเรือนที่เรียบง่าย เริ่มทำเครื่องมือหิน เครื่องมือกระดูก และเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผาด้วยมือเปล่า บรรพบุรุษของจีนเริ่มตั้งถิ่นฐานที่มั่นคง และมีการเริ่มดำเนินการผลิต และการผลิตต่าง ๆ นั้นทำให้มนุษย์มีการสัมผัสกับธรรมชาติมากขึ้น ธรรมชาติ เป็นอำนาจเหลือเชื่อที่มีอิทธิพลต่อจิตใจและความเชื่อของมนุษย์ที่นับวันมากยิ่งขึ้น

เหตุใดปลาที่มีชีวิตอยู่ในน้ำได้ จะเข้มีรูปร่างใหญ่โตและเสียงคูเคือครุนแรง ภูมิลักษณ์นำสะพริงกั่ว กิ่งก่ามีรูปร่างและสีสันประหลาด เหตุใดเมฆลอยบนท้องฟ้า ฟ้าแลบกระพริบแสง ฟ้าร้องเสียงดังสนั่นหวั่นไหว ฝนตกมาปานฟ้ารั่ว เหตุใดคลื่นโหมซัดสาดไล่หลังกัน สายรุ้งติดท้องนภา ตะกอนไหลคำรามลงมา กลืนกินมนุษย์และสัตว์ บุกลงไปทางไหนก็แหลกราบไปทางนั้น สำหรับบรรพบุรุษแล้ว พฤติกรรมของสัตว์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติดังกล่าวเหล่านี้ ยังไม่สามารถอธิบายว่ามีการเกิดขึ้นอย่างไร และมีความเป็นไปได้ไปอย่างไร

มนุษย์จึงเริ่มมีความเชื่อว่า ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีความสัมพันธ์กับน้ำ และมีอำนาจเหมือนกับหัวหน้าของเผ่าชน ที่สามารถบงการและควบคุมสัตว์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือว่า สัตว์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี เป็นการแสดงออกของเอกลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตัวนี้ ที่มีลักษณะเหมือนมนุษย์ มีอารมณ์ มีวิถีชีวิตของตัวเองและสามารถพูดได้ ร้องได้ มังกร ในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชา เป็นการอธิบายอำนาจธรรมชาติที่เหลือเชื่อ ก็มีการกำเนิดขึ้นในยุคนี้ เริ่มต้นจากการรวมตัวของลักษณะต่าง ๆ ของสัตว์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ

เครื่องปั้นรูปมังกรที่ถูกขุดค้นออกมาจากหมู่บ้านโบราณหมู่บ้านจาไห่ เมืองฟูซิน มณฑลเหอหนาน ได้เป็นหลักฐานในการกำหนดเวลาเริ่มต้นของกำเนิดมังกร หมู่บ้านจาไห่เป็นโบราณสถานที่มีประวัติประมาณ 8,000 ปี เครื่องปั้นรูปมังกรอยู่ในสนามกลางของหมู่บ้านนี้ ปั้นด้วยก้อนหินสีแดงจัดที่มีขนาดเท่า ๆ กัน มีความยาวประมาณ 20 เมตร กว้างประมาณ 2 เมตร คอตั้งอ้าปาก ค้าง โกงังโค้ง มังกรหินตัวนี้ เป็นมังกรที่ถูกขุดค้นพบมาที่มีประวัติยาวนานที่สุดและมีขนาดรูปร่างใหญ่ที่สุดในปัจจุบันนี้ ต่อจากนั้น ยังมีเครื่องเคลือบดินเผาหลายมังกรที่ขุดค้นจากพื้นที่ต่ำซิงหลง เมืองกู่ฮ่าวฮั่นฉี มณฑลมองโกเลียในที่มีประวัติประมาณ 7,000 – 8,000 ปี เครื่องเคลือบสีลวดลายมังกรที่ขุดค้นจากหมู่บ้านโซ่วหลิ่ง เมืองป่าวจิน มณฑลส่านซี ที่มีประวัติประมาณ 7,000 ปี เป็นต้น

กระบวนการรวมตัวของมังกรเริ่มต้นตั้งแต่ยุคหินใหม่ ผ่านวิวัฒนาการยาวนานในสมัย ซางโจว จั้นกั๋ว จนถึงสมัยฉินและฮั่น จนกระทั่งมีรูปร่างที่เป็นพื้นฐาน พื้นฐาน ในนี้หมายถึง โครงสร้าง ส่วนประกอบ และลักษณะของมังกรได้ครบถ้วนในสมัยฉินและฮั่น โครงสร้างมังกรนั้น

เป็นระบบที่เปิดและรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาประกอบด้วย หลังจากมีการก่อรูปที่เป็นพื้นฐานในสมัยจีนและฮั่นแล้ว ยังมีการพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้งในสมัยต่อมาจนถึงทุกวันนี้

แล้วมังกรนั้นมีที่มาอย่างไร มาจากไหน เป็นคำถามที่ชาวจีนศึกษาและโต้เถียงมาหลายพันปี โดยสรุปแล้วจะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับที่มาของมังกรดังต่อไปนี้

สำหรับที่มาของมังกร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการพูดหลากหลายสำนวน เช่น มีที่มาจากกระเซ้ มาจากงู มาจากกิ้งก่า มาจากม้า มาจากหมู มาจากฟ้าแลบ มาจากรุ้ง เป็นต้น เนื่องจากมังกรนั้นมีลักษณะหลากหลายที่รวมตัวจากสัตว์ต่าง ๆ ดังกล่าว ในสายตาของบรรพบุรุษแล้วธรรมชาติเป็นโลกที่ไม่สามารถเข้าใจและอธิบายได้ พวกเขาไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น เมฆ ฟ้าแลบ รุ้ง ลูกคลื่น ตะกอนไหล และภัยธรรมชาติต่าง ๆ ไม่สามารถเข้าใจวิถีชีวิตของสัตว์ต่าง ๆ เช่น ปลา กระเซ้ งู กิ้งก่า จนถึง หมู ม้า วัว เป็นต้น ในความคิดของชาวโบราณแล้ว เมฆ ฟ้าแลบ และรุ้งที่อยู่บนท้องฟ้า ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับน้ำ จึงนับว่าเป็นประเภทเดียวกัน ปลา กระเซ้ งู เป็นต้น มีชีวิตอยู่ในน้ำ ก็นับว่าเป็นประเภทเดียวกัน ส่วนหมู ม้า วัวก็ต้องมีชีวิตความเป็นอยู่อาศัยกับน้ำ

นอกจากนี้ ฝนที่ตกลงมาจากท้องฟ้า เมื่อลงมาถึงพื้นก็กลายเป็นน้ำ น้ำลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วตกลงมาก็กลายเป็นฝน ในเมื่อฝนบนท้องฟ้ากับน้ำที่ไหลบนพื้นดินเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้น เมฆ ฟ้าแลบ รุ้งที่อยู่บนท้องฟ้า ก็ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับปลา กระเซ้ งูที่อยู่บนพื้นดิน เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาลและพอเหมาะ พืชงอกงามดี ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ เมื่อฟ้าฝนขาดแคลน พืชไร่แห้งเหี่ยวไม่ได้ผล เมื่อฟ้าฝนเกินต้องการ เกิดอุทกภัย มนุษย์และสัตว์ต้องจมน้ำตาย และทუნาเสียหาย การผลิตและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องอาศัยน้ำอาศัยฝน แต่ฟ้าฝนไม่สามารถให้มนุษย์อาศัยได้ทุกเวลา เมื่อมองดูเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับฟ้าฝน เมฆดำ เหนือใดเมฆลอยบนท้องฟ้า ฟ้าแลบกระพริบแสง ฟ้าร้องเสียงดังสนั่นหวั่นไหว ฝนตกมาปานฟ้ารั้ว เมฆดำโหมซัดสาดไล่หลังกันบนท้องฟ้าเปลี่ยนแปลงไปร้อยแปดพันเก้าจนคาดคิดไม่ถึง ฟ้าแลบฟ้าร้องคำรามกึกก้อง สายรุ้งแฉวนบนท้องฟ้า สีสิ้นแปลกตา นอกจากนี้ยังมีสัตว์พวก กิ้งก่า จิ้งจก กระเซ้ ปลา งู เป็นต้น ที่มีรูปร่างหลากหลายแตกต่างกัน และแปลกประหลาดน่ากลัว เหตุการณ์ทั้งหมดนี้มีหัตถ์จรย ลึกลับ และน่าสะพรึงกลัว

ดังนั้น บรรพบุรุษของจีนจึงคิดว่า ต้องมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่บงการและควบคุมเหตุการณ์ทั้งหมด สิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ต้องมีรูปร่างใหญ่โต และสามารถแปลงร่างได้ มีผิวพรรณสีสรรหลากหลาย มีหัว มีหาง สามารถเดินได้ เหาะได้ คลานได้และว่ายน้ำเป็นอีกด้วย สรุปก็คือต้องมีการรวบรวมลักษณะต่าง ๆ ของสัตว์น้ำหลากหลายชนิดไว้ในตัวเดียวกัน ต้องมีความสัมพันธ์กับน้ำอย่างใกล้ชิด และต้องเรียกสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้อย่างไร มนุษย์ได้สังเกตว่า เวลาฝนตก

เมฆดำโหมซัดสาดไล่หลังกันบนท้องฟ้า ฟ้าแลบฟ้าร้องคำรามกึกก้อง เสียงฟ้าร้อง “ลง ลง ลง” เวลา น้ำทะเลขึ้นลง พายุมาคูดน้ำ ตะกอนไหลลงจากภูเขา ก็มีเสียง “ลง ลง ลง” พวกสัตว์เช่น จระเข้ วัว งู ใหญ่ เมื่อร้องก็จะเกิดเสียงคล้าย “ลง ลง ลง” และ เสียง “ลง ลง ลง” นั้น มีลักษณะห้าว มีพลัง ทุ้มลึก และ ยาวนาน เป็นต้น ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึก เกรียงไกร สูงส่ง ขนาดเดียวกันก็น่าสะพรึงกลัว และเกรงขาม ดังนั้น จึงได้ตั้งชื่อให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ด้วยเสียงว่า หลง

หลง ที่เป็นชื่อของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้มาจากการเลียนเสียงธรรมชาติ แล้วสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ต้องเป็นอย่างไร บางคนบอกว่า เหมือนปลา บางคนบอกว่าเหมือนจระเข้ บางคนบอกว่าเหมือนงู และยังมีบางคนบอกว่าเหมือนเมฆ เหมือนฟ้าแลบ เหมือนสายรุ้ง

ต่อมาจนถึงสมัยประดิษฐ์ตัวหนังสือ เนื่องจากภาษาจีน โบราณเป็นอักษรภาพ จึงจำเป็นต้องมีตัวหนังสือที่สอดคล้องกับรูปร่างสำหรับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า หลง บรรพบุรุษของจีนได้ประดิษฐ์ตัวหนังสือที่เขียนตามรูปของสิ่งของที่เป็นจริง สิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้มีตัวจริงเป็นอย่างไรยังเป็นปัญหาที่หาคำตอบไม่ได้ บางคนบอกว่าเหมือนรูปร่างจระเข้ ก็ประดิษฐ์ตัวหนังสือที่ออกเสียงว่า หลง หลายคำที่มีลักษณะเหมือนจระเข้ บางคนบอกว่าเหมือนงู ก็ประดิษฐ์ตัวหนังสือที่มีลักษณะเหมือนรูปร่างงู บางคนบอกว่าเหมือนฟ้าแลบ ก็ประดิษฐ์ตัวหนังสือที่มีลักษณะเหมือนฟ้าแลบ รวมความคิดต่าง ๆ แล้วจึงได้สร้างคำที่มีลักษณะรวมทุกอย่าง ดังนั้น ตัวหนังสือของ คำว่า หลง จึงได้เกิดขึ้น ในอักษรจารึกบนกระดูกสัตว์และอักษรที่หลอมลงบนภาชนะทองเหลืองหรือสำริด จึงมีคำว่า หลง ที่หลากหลาย หลังจากนั้นได้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยน จนกลายเป็นคำว่า 龍 ของทุกวันนี้ จึงสรุปได้ว่า มังกร เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่รวบรวมลักษณะจากสัตว์ต่าง ๆ เช่น ปลา จระเข้ หมู ม้า วัว เป็นต้น และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เมฆ ฟ้าแลบฟ้าร้อง สายรุ้ง เป็นต้น (“การกำเนิดมังกร” ม.ป.ป. : ออนไลน์)

จี เจิงหมิง (吉成名) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่องมังกรมานานกว่า 20 ปี ได้เขียนบทความและหนังสือที่เกี่ยวข้องกับมังกรเป็นจำนวนมาก และในหนังสือ ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับมังกรจีน (中国崇龙文化) ท่านได้รวบรวมความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมังกรของนักวิชาการในแต่ละยุคสมัยไว้มากมาย จี เจิงหมิง (2545 : 2) กล่าวว่า การศึกษาประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับมังกร เป็นการศึกษากำเนิดที่มาของมังกร ในการศึกษาด้านนี้ มีตั้งแต่สมัยอัน ซึ่งนักวิชาการ หวัง ชง ได้กล่าวในหนังสือ ลุ่นเหิง (论衡) ว่า มังกรเป็นการรวมตัวของม้ากับงู นี่เป็นการศึกษาแรกเกี่ยวกับกำเนิดที่มาของมังกร

จี เจิงหมิงได้รวบรวมความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการกำเนิดของมังกรทั้งในต่างประเทศและต่างประเทศ เมื่อต้นศตวรรษ ที่ 20 ไว้ในหนังสือ ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับมังกรจีน (中国崇龙文化) ซึ่งโดยสรุปความแล้วมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1. มังกรไม่มีตัวจริง เป็นสัตว์สมมติในอุดมการณ์ของชาวจีน
2. มังกรเป็นสัญลักษณ์หรือโทเทม
3. มังกรมีที่มาที่เกี่ยวกับสัตว์น้ำ เช่น งู จระเข้ เป็นต้น
4. มังกรมีที่มาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ
5. มังกรมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับเกษตรกรรม

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการเห็นว่ารูปแบบเดิมของมังกรมาจากต้นไม้ ยีราฟ อวัยวะเพศ ไก่ ม้า ปลาไหล ฯลฯ แต่โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า นักวิชาการส่วนใหญ่จะเห็นพร้อมกันว่า มังกรนั้นมีรูปแบบเดิมมาจากงู ซึ่งเป็นสัตว์เลื้อยคลานและตัวเรียวยาว

จากการศึกษาทั้งหมดดังกล่าว สรุปได้ว่า มังกรนั้นเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวจีน ที่มาจากความกลัวธรรมชาติและไม่เข้าใจธรรมชาติ มังกรมีรูปร่างเดิมมาจากงู ชาวจีนได้จินตนาการและรวบรวมสัญลักษณ์ของสัตว์ต่าง ๆ ไว้ในตัวเดียวกัน เสริมความศักดิ์สิทธิ์ให้กับมังกรและนับถือบูชาเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายในสมัยก่อน ความเชื่อในมังกรได้สืบทอดต่อไป และมีการวิวัฒนาการมาจนถึงทุกวันนี้

3.2.3 วิวัฒนาการของมังกร

สัญลักษณ์มังกรมีการเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่สมัยชาง และสัญลักษณ์ของมังกรนั้นมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามกาลเวลา การเมืองและสังคมได้ส่งอิทธิพลต่อความเชื่อในมังกรโดยตรงหรือโดยอ้อมไม่มากนัก

ในสมัยชาง มังกรเป็นสัตว์ที่ดุร้ายและมีรูปร่างประหลาด ลักษณะอย่างนี้ทำให้เกิดความงามที่ลึกลับ มีอำนาจเหนือโลกมนุษย์ มังกรในสมัยชางส่วนใหญ่ปรากฏตัวบนเครื่องทองสัมฤทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติและเป็นความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมที่อธิบายได้ยาก

ศตวรรษที่ 11 ก่อนคริสต์ศักราช ราชวงศ์โจวแทนที่ราชวงศ์ชาง ในสมัยราชวงศ์โจวให้ความสำคัญหงส์มากกว่ามังกร

ในสมัยราชวงศ์ฉินและฮั่น ภาพลักษณ์ของมังกรเริ่มคงที่ ได้แก่ มีเขี้ยว หูแหลม สีขาลำตัวเป็นงู และตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินเป็นต้นมา จักรพรรดิของจีนจะเปรียบเทียบกับตนเองเป็นโอรสแห่งมังกรบนสวรรค์ ตั้งแต่นั้นไป มังกรจึงแฝงไว้ด้วยความหมาย 3 ประการ ได้แก่ เป็นสัตว์ที่เชื่อมโยงระหว่างฟ้าดิน เป็นร่างแปลงรูปของจักรพรรดิ และเป็นสัตว์นิมิตรสิริมงคล

หลังจากสมัยราชวงศ์ฮั่น มังกรจะไม่เพียงปรากฏตัวบนเครื่องทองสัมฤทธิ์หรือเครื่องโลหะส่วนใหญ่จะปรากฏในภาพวาด แกะสลัก และภาพสีบนเครื่องเคลือบ เป็นต้น และมักจะเต็มไปด้วยศิลปะประเพณีนิยมซึ่งไม่ใช่ความเชื่อทางด้านศาสนา

ในสมัยราชวงศ์สุยและถัง ภาพลักษณ์ของมังกรนอกจากมีลักษณะที่สืบทอดกันมาแล้ว ยังมีภาพลักษณ์ที่เป็นหัวมังกรลำตัวเป็นปลาปรากฏขึ้น ซึ่งมีตำนานเกี่ยวกับปลาแปลงร่างเป็นมังกรเล่ากันอย่างแพร่หลาย

หลังจากสมัยราชวงศ์ซ่ง ภาพลักษณ์ของมังกรได้มีศิลปะมากขึ้น มีวิธีการวาดมังกรคือ สามหยุดเก้าเหมือน สามหยุด หมายถึง จากหัวมังกรถึงขาหน้า จากขาหน้าถึงเอว จากเอวถึงหาง สามส่วนนี้ต้องมีความยาวที่เท่ากัน เก้าเหมือน หมายถึง เขาเหมือนเขากวาง หัวเหมือนหัวอูฐ ตาเหมือนตากระต่าย ลำคอเหมือนลำคอของงู ท้องเหมือนท้องของกบ เกล็ดเหมือนเกล็ดปลา ดินเหมือนดินเหยี่ยว ฝ่าเท้าเหมือนฝ่าเท้าเสือ ลำตัวเหมือนวัว มังกรที่ปรากฏในภาพวาดหรือเครื่องเคลือบต่าง ๆ จึงมีลักษณะที่มีรูปร่างแข็งแรงและทรงพลัง สุขุมสง่างาม เหาะเหินในชั้นเมฆที่เลื่อนลอย ปรากฏในคลื่นทะเลที่โหมซัดสาด มหาจักรรย์แต่ไม่แปลกประหลาด สง่าแต่ไม่สะเพร่า

สมัยราชวงศ์หยวน ได้สืบทอดลักษณะมังกรจากสมัยราชวงศ์ซ่ง และสมบูรณ์แบบขึ้นเปรียบเทียบกับสมัยราชวงศ์ซ่งแล้ว มังกรของสมัยหยวนจะมีการเน้นความงามและความสมดุลมากขึ้น หัวมังกรจะยาวกว่า ตามังกรแวววาว คิ้วหนาแน่น ลำตัวสะโอดสะอง มีลักษณะละมุนละไม ลักษณะน่ากลัวและความดุเดือดค่อยจางหายไป

ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง จักรพรรดิของสองสมัยนี้ได้ผูกขาดสัญลักษณ์มังกรให้เป็นสัญลักษณ์ของพระราชวัง เสื้อผ้า อาหารการกิน ที่อยู่ ถนนหนทางของจักรพรรดิ ในสองสมัยนี้ล้วนต้องประดับประดาด้วยรูปมังกร เนื่องจากการยกย่องมังกรของจักรพรรดิ ภาพลักษณ์ของมังกรได้ใช้อย่างกว้างขวางในศิลปะสาขาต่าง ๆ เพื่อแสดงอำนาจและบารมีของจักรพรรดิ สถาปัตยกรรมที่มีรูปมังกรประกอบด้วยที่เห็นในทุกวันนี้ ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาพลักษณ์ของมังกรในเครื่องปั้นดินเผาเครื่องโลหะต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย ความหมายทางศาสนาและการเมืองได้มีการปรากฏในตัวมังกร ดังนั้น ลักษณะของมังกรในสองสมัยนี้จะดูเดือดน่ากลัว เพื่อแสดงกำลังอำนาจของจักรพรรดิ

จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มังกรได้วิวัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้ง ทุกวันนี้ มังกรได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติจีน ชาวจีนเปรียบเทียบกับตัวเองว่าเป็นลูกหลานมังกร ประเทศจีนกลายเป็นดินแดนมังกรที่ขึ้นชื่อเสียงทั่วโลก (“วิวัฒนาการของมังกร” ม.ป.ป. : ออนไลน์)

3.2.4 ลักษณะของมังกร

ในการกล่าวถึงลักษณะของมังกรนี้ จะแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ลักษณะรูปร่างของมังกร กับลักษณะนิสัยของมังกร

มังกรมีที่มาจากกรรวมลักษณะรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ ลักษณะรูปร่างของมังกรจึงมีลำตัวเรียวยาวเหมือนงู มีเกล็ดเหมือนปลา มีขาสี่ขา ฝ่าเท้าเหมือนฝ่าเท้าของนกเหยี่ยว มีหัวเหมือนอูฐ มีเขาเหมือนเขากวาง และกล่าวกันว่า มังกรมีสีเหลือง สีแดง สีขาว สีดำ และสีเขียว เป็นต้น

ลักษณะนิสัยของมังกร โดยสรุปมี นิสัยชอบน้ำ นิยมบิน ชอบท้องฟ้า เปลี่ยนแปลงง่าย มหึศจรรย มงคล ให้โทษ และ ใ้อวดกำลัง

ในลักษณะนิสัยของมังกรนั้น นิสัยชอบน้ำนับว่าเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากมังกรนั้น ก็คือ สัตว์น้ำหรือสัญลักษณ์ของน้ำ หรือ มังกรมีที่มาจากสัตว์น้ำและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำ ปลา จะเข้ ม้าน้ำ อิปโป ล้วนมีชีวิตความเป็นอยู่อาศัยอยู่ในน้ำ งู กิ้งก่าชอบพื้นที่มืดและมีความชื้น หมู วัว ม้า กวาง ก็ต้องอาศัยน้ำจึงจะมีชีวิตได้ ส่วนปรากฏการณ์เมฆ ฟ้าแลบฟ้าร้อง สายรุ้ง คลื่น พายุ ตะกอนไหล ล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำ และสามารถพูดได้ว่าเป็นรูปแบบต่าง ๆ ของน้ำ มังกร ที่มีที่มาจากน้ำ จึงมีนิสัยชอบน้ำ

การนิยมบินหรือเหาะเหินเป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของมังกร เหตุผลที่มังกรนิยมบินนั้นมีหลายประการ ประการที่หนึ่งคือ มังกรได้รวบรวมลักษณะของเมฆ ฟ้าแลบฟ้าร้อง สายรุ้ง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ในท้องฟ้า ประการที่สองคือปลา จะเข้ งู สามารถว่ายน้ำด้วยความเร็วสูง ม้า วัว กวาง สามารถวิ่งบนพื้นดินในความเร็วสูง ซึ่งทั้งสองอย่างนี้มีลักษณะเหมือนบิน ประการที่สามคือ เนื่องจากบรรพบุรุษยังมีความรู้ต่อธรรมชาติน้อย มักจะคิดว่า ปลา จะเข้ งู ที่ว่ายน้ำในน้ำ ม้า วัว กวาง ที่วิ่งบนพื้นดิน กับเมฆ ฟ้าแลบฟ้าร้อง สายรุ้ง ที่อยู่บนท้องฟ้า เป็นการแสดงออกของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตัวเดียวกัน จึงเข้าใจกันว่า สิ่งที่สามารถว่ายน้ำในน้ำได้ วิ่งบนพื้นดินได้ ก็ย่อมเหาะเหินในท้องฟ้าได้ ประการที่สี่คือ เมื่อมนุษย์มีความคิดมีภูมิปัญญามากขึ้น ก็มักจะจินตนาการอยู่เหนือวงจำกัด ให้พ้นจากความทุกข์ในโลก บินร่อนในท้องฟ้าที่ไม่มีขอบเขต มีดวงดาว พระจันทร์ และเมฆเป็นเพื่อน มังกร ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงความฝันความหวังของมนุษย์ ก็จำเป็นต้องบินได้ ถ้าไม่สามารถบินได้ ก็ไม่นับว่าเป็นมังกร

ทิศทางและอาณาจักรที่มังกรบินสู่ ก็คือท้องฟ้าที่สูงส่งสุดยอด กว้างใหญ่ไพศาล และลึกลับ ดังนั้น ลักษณะนิยมบินก็ย่อมทำให้มีลักษณะชอบท้องฟ้า มีสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แกะสลัก ภาพวาดจำนวนมากแสดงให้เห็นถึงมังกรปรากฏตัวในท้องฟ้าที่กว้างใหญ่ไพศาล เช่น เสามังกรเมฆที่พระราชวังปักกิ่ง หินมังกรเมฆที่หอฟ้า เป็นต้น

เนื่องจากมังกรได้รวบรวมลักษณะจากสิ่งต่าง ๆ และระหว่างสิ่งประกอบพวกนี้มีความแตกต่างกันมากมาย ดังนั้น มังกรจึงมีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่าย ในสายตาของบรรพบุรุษ มังกรสามารถกลายเป็นเมฆ ฟ้าแลบ สายรุ้งที่อยู่บนท้องฟ้า สามารถกลายเป็นหมู ม้า วัวที่อยู่บนพื้นดิน

สามารถกลายเป็นปลา จระเข้ ที่อยู่ในน้ำ เป็นต้น ซึ่งมังกรได้แปลงร่างเป็นสัตว์และปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

เนื่องจากมังกรมีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่าย เวลาแปลงร่าง จึงมักจะมีลักษณะดึกลับ ปาฏิหาริย์ พิลึกพิลั่น แปลกประหลาด และบางทีอาจจะเหลวไหลไร้สาระก็ตาม มังกรเป็นสิ่งมหัศจรรย์ในสายตาของบรรพบุรุษ ยังนับเป็นหนึ่งในสี่สัตว์วิเศษหรือสัตว์กายสิทธิ์ ได้แก่ มังกร กิเลน หงส์ และเต่า

จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่มนุษย์เชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และนับถือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คือ ความเชื่อที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ มังกรเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจากการรวบรวมลักษณะต่าง ๆ ของสัตว์และปรากฏการณ์จำนวนมาก ถ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาไม่สามารถบันดาลความสุขให้กับมนุษย์ได้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ไร้ประโยชน์ ลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวของมังกร เป็นลักษณะพื้นฐานของมังกรที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล มังกรชอบน้ำ และน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและดำรงชีวิต มังกรชอบบิน บินเป็นความใฝ่ฝันของมนุษย์ที่อยากพ้นความทุกข์ความยากลำบาก มังกรเปลี่ยนแปลงง่าย ก็เพื่อปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ มังกรมหัศจรรย์ ทำให้มังกรสูงส่ง ไม่เหมือนใคร มีลักษณะเด่นมากมาย เช่นนี้ มังกร จึงสมควรเป็นสัญลักษณ์ของความสิริมงคล

มังกรเป็นสัญลักษณ์ของความสิริมงคล สามารถให้พรกับมนุษย์ได้ มังกรยังสามารถลงโทษมนุษย์ได้ นี่ก็สอดคล้องกับกฎเกณฑ์เอกภาพของสิ่งตรงกันข้าม การที่กล่าวว่ามังกรสามารถลงโทษมนุษย์นั้นมีการพิสูจน์จากประวัติศาสตร์ เช่น ปีศาจมังกรที่ราชวงศ์โจวตะวันตกสิ้นเอกราช เป็นต้น แต่ทั้งนี้ล้วนเป็นความเชื่อของชาวจีนโบราณ ซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีการเกิดขึ้นจริงหรือไม่

ในลักษณะนิสัยของมังกรนั้น ยังมีนิสัยด้านลบคือ คุเดียด โกรธง่าย หรือเรียกว่า ไอ้อวดอำนาจกำลัง เหตุผลที่มังกร ไอ้อวดอำนาจนั้นมาจากส่วนประกอบของมังกร เช่น จระเข้โหดเหี้ยมทำร้ายมนุษย์ ภูคคมนุษย์และมีพิษร้ายแรง ฟาฝนทำให้เกิดอุทกภัย พายุหอบเอามนุษย์และสัตว์ไปตะกอนไหลทำให้บ้านพักสวนพังทลาย สำหรับปรากฏการณ์ธรรมชาติพวกนี้ มนุษย์ยังไม่สามารถอธิบายด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ จึงอธิบายว่า มังกรโกรธ มังกรก่อเวรก่อกรรม มังกรแค้นใจหรือแค้นแค้น เป็นต้น (“การกำเนิดมังกร” ม.ป.ป. : ออนไลน์)

ลักษณะพิเศษต่าง ๆ ของมังกรดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้มังกรเป็นสัตว์มหัศจรรย์ และศักดิ์สิทธิ์ และลักษณะต่าง ๆ ของมังกร ได้แสดงความสามารถของมังกร จึงทำให้มังกรมีบทบาทสำคัญในความเชื่อของมนุษย์

3.2.5 บทบาทและหน้าที่ของมังกรในทัศนะของชาวจีน

บทบาทและหน้าที่ของมังกรในทัศนะของชาวจีนนั้น มาจากลักษณะในตัวของมังกรที่มีอยู่
อำนาจให้มังกรมีความสามารถดำรงบทบาทและมีหน้าที่ต่าง ๆ

ลักษณะชอบน้ำ ทำให้มังกรได้ดำรงหน้าที่ควบคุมฟ้าฝน ให้น้ำให้ฝนแก่โลกมนุษย์

ลักษณะชอบบิน ทำให้มังกรเป็นบัลลังก์ของพระมหากษัตริย์และเทพเจ้าต่าง ๆ

มังกรชอบน้ำ น้ำรวมตัวไหลบนพื้นดิน มังกรชอบบิน เหาะเหินในท้องนภาที่กว้างไพศาล
ดังนั้น มังกรมีความสามารถเชื่อมต่อฟ้ากับดิน เป็นสะพานเชื่อมโยงฟ้ากับดิน เป็นทูตระหว่างฟ้ากับ
ดิน จักรพรรดิจีนทุกพระองค์จะเปรียบเทียบกับตัวเองว่าเป็นมังกร ก็เพราะว่ามังกรนั้นมีลักษณะ
เชื่อมต่อฟ้ากับดิน

มนุษย์สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาและนับถือบูชา ก็เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นอำนาจประโยชน์
ให้แก่มนุษย์ มังกร เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ในความเชื่อของมนุษย์ จึงย่อมสามารถอำนาจ
ประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่มนุษย์ เป็นสัญลักษณ์ของความสิริมงคล (“ประเพณีเกี่ยวกับมังกร”

ม.ป.ป. : ออนไลน์)

จี เจิงหมิง (2545 : 52–53) กล่าวว่าชาวจีนนับถือบูชามังกรเป็นอย่างยิ่ง และถือมังกรเป็น
สัญลักษณ์สามประการ ดังต่อไปนี้

มังกรเป็นสัญลักษณ์ของนิมิตหมายที่เป็นมงคล เช่น ในแผ่นภาพมงคลมังกรและหงส์ มังกร
และหงส์ถือเป็นสัตว์มงคลทั้งสอง แผ่นภาพดังกล่าวได้รับความนิยมมาตั้งแต่สมัยก่อนจนถึง
ปัจจุบัน และชาวจีนยังนิยมตั้งชื่อให้กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยคำว่ามังกรหรือหลงและหงส์ จึงเห็นได้ว่าชาว
จีนถือว่ามังกรเป็นสัญลักษณ์นิมิตหมายที่เป็นมงคล

มังกรเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ ในสมัยขุนชิว ชาวจีนก็ถือคนที่มีความสามารถ มี
ผลงานเด่นว่าเป็นมังกร เช่นขงจื้อเคยเปรียบเทียบเหล่าจื้อเป็นมังกร ในสมัยปลายราชวงศ์ฉิน มีคน
เปรียบเทียบจีนซื่อองค์เป็นมังกร ในสมัยอันตะวันตก มีเรื่องเล่าว่าฮ่องเต้องค์แรกของราชวงศ์ฮั่น
ตะวันตกมีเชื้อสายมังกร หลังจากนั้น จักรพรรดิทุกองค์จะถือว่าตัวเองเป็นลูกหลานของมังกรที่
แท้จริง และไม่ให้ชาวบ้านกล่าวถึงคำว่า “หลง” หรือใช้ในการตั้งชื่อ หลง หรือ มังกร เป็นเฉพาะ
ของจักรพรรดิ มังกรจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิ

มังกรเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมแห่งชาติ ตั้งแต่ทศวรรษที่ 8 ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา
เพลง ลูกหลานของมังกร มังกรแห่งเมืองจีน พบกันในปีมังกร ประเทศจีน-บ้านเกิดของมังกร ต่าง
ได้รับความนิยมมากจากประชาชนทั่วประเทศ ชาวจีนต่างถือว่าตัวเองเป็นลูกหลานของมังกร จึง
เห็นได้ว่า ประชาชนถือมังกรเป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมแห่งชาติจีน

สรุปแล้วว่า มังกรมีบทบาทหน้าที่ 3 ประการได้แก่

1. ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่โลกมนุษย์ ได้แก่ ควบคุมฟ้าฝน ให้น้ำให้ฝนแก่โลกมนุษย์ และเป็นสัญลักษณ์ของความสิริมงคล
2. รักษาวิมานของเทวดาและพระราชวังของจักรพรรดิ
3. รักษาเอกลักษณ์ของชนชาติจีน

ความเชื่อในมังกรของชาวจีนมีประวัติมายาวนานหลายพันปี และมีที่มาจากธรรมชาติ มังกรนับได้ว่าเป็นเทพเจ้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในความเชื่อของชาวจีน มีชีวิตช่วงวันจันทร์ ชาวจีนทุกคนยกย่องนับถือมังกร มังกรคู่กับชาติจีนมาหลายพันปี ไม่ว่าจะชาวบ้านหรือขุนนางจนถึงจักรพรรดิ ต่างนับถือบูชามังกรเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อำนวยความโชคดี จักรพรรดิในแต่ละยุคสมัยจะยกย่องตัวเองว่าเป็นโอรสของมังกร ใช้อำนาจของมังกรมาสร้างความน่าเชื่อถือและความเกรงขามให้กับตัวเอง จนถึงรูปร่างหน้าตา อาหารการกิน ที่พักอาศัย วาจากิริยาต่าง ๆ ของจักรพรรดิล้วนต้องขึ้นชื่อเริ่มต้นคำว่า หลง ประชาชนก็นับถือบูชามังกรเป็นตัวแทนของความดีและความสิริมงคล กลุ่มกรรมการผลิตและการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่วันที่ถือกำเนิด บรรพบุรุษชาวจีนก็นับถือมังกรเป็นเทพเจ้า เป็นสัญลักษณ์ของชนชาติจีน ปัจจุบันชาวจีนทั่วโลกจะเรียกตัวเองว่า ลูกหลานของมังกร ประชาชนทั่วโลกจะเรียกประเทศจีนว่า ดินแดนมังกร และมีประเพณีเกี่ยวกับมังกรเกิดขึ้นตามความเชื่อต่าง ๆ ไปถึงทั่วโลก

3.2.6 ตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับมังกรที่แพร่หลายในเมืองจีน

ในกลุ่มชาวจีน ก็มีตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับมังกรจำนวนมากไม่น้อย ในที่นี้ผู้วิจัยยกตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับมังกรบางเรื่องซึ่งเป็นที่นิยมเล่าขานกันในกลุ่มชาวจีนไว้ ดังนี้

(1)

乌龙大战天兵天将 มังกรสู้รบกับทหารสวรรค์

传说古时候太湖里有一条浑身墨黑的乌龙，长大以后，玉皇大帝就召它到天上专管耕云播雨的事情。哪个地方干旱了，乌龙先到太湖喝足了水，再向那个地方喷。乌龙喷出来的水就是雨。但有一个地方，玉皇大帝却不准乌龙去喷水，这地方就是太湖西面丁山、蜀山一旌。因为这地方的老百姓不敬天帝，所以玉皇大帝要惩罚他们。但是乌龙不忍心看到这个地方的老百姓受苦，就偷偷地降了雨，这一下惹恼了玉帝，派天兵天将捉拿乌龙，乌龙与天兵天将格斗，打得天昏地暗，终因寡不敌众，浑身是伤，摔到地下，死了。当地老百姓非常感激乌龙，就把乌龙的尸首埋了。

มีตำนานเล่าว่าในสมัยก่อน ในทะเลสาบไท่หูมีมังกรดำตัวหนึ่ง เมื่อโตเป็นหนุ่ม เจ้าเซียนฮองเต้ได้เรียกมังกรดำไปอยู่บนสวรรค์เพื่อควบคุมฝนฟ้าให้ตกต้องตามฤดูกาล ที่ไหนแห้งแล้ง มังกรดำก็ไปดื่มน้ำจากทะเลสาบไท่หู แล้วพุ่งไปที่สถานที่เกิดความแห้งแล้ง น้ำที่พุ่งออกมาจากปากมังกรดำคือน้ำฝน แต่มีสถานที่หนึ่ง เจ้าเซียนฮองเต้ห้ามมังกรดำให้น้ำฝนกับชาวบ้าน สถานที่ที่ก็คือแถวภูเขาชิงและภูเขาตู้ที่อยู่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบไท่หู เหตุผลคือชาวบ้านที่นี่ไม่เคารพบูชาเจ้าเซียนฮองเต้ เจ้าเซียนฮองเต้จึงต้องลงโทษพวกชาวบ้าน แต่มังกรดำทำใจไม่ได้ที่ต้องทนเห็นชาวบ้านที่ชีวิตที่ยากลำบากเนื่องจากอากาศแห้งแล้ง จึงแอบให้น้ำให้ฝนกับชาวบ้าน เมื่อเจ้าเซียนฮองเต้ทราบเรื่องนี้แล้วจึงโกรธมังกรดำมาก สั่งทหารบนสวรรค์ไปจับมังกรดำ มังกรดำสู้กับทหารบนสวรรค์เป็นเวลานาน สุดท้ายก็พ่ายแพ้เพราะว่าตนตัวเดียวสู้ทหารจำนวนมากไม่ได้ และได้รับบาดเจ็บทั้งตัว ตกลงมาที่พื้นแล้วเสียชีวิต ชาวบ้านทราบซึ่งในมังกรดำมาก จึงเออกศพของมังกรดำไปฝังไว้เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของมังกรดำ

จากตำนานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า มังกรมีหน้าที่ให้น้ำให้ฝนกับมนุษย์ และมีจิตใจที่เมตตาต่างดงาม ช่วยให้มีมนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความสุข มนุษย์จึงยกย่องนับถือและบูชามังกรเพื่อเป็นการตอบแทน

(2)

大禹治水收复蛮龙 จักรพรรดิต้าอู๋ปราบมังกร

据说，大禹治水有三样法宝：一是伏羲给他的河图、玉简；二是天上的应龙，用尾巴划地，给他指引方向，禹沿着应龙划尾的线路，领着民工开凿河道，疏导洪水；三是大乌龟，把息石和息壤投到低洼的地方。有一天，一条全身乌黑的龙，在坝边的洪水里翻身打滚，兴风作浪，把大禹他们辛辛苦苦筑起来的大坝弄倒了。应龙告诉禹王，这是一条蛮七蛮八的蛮龙，邪气太重，归不了正的。于是乌龟指引大禹上了一座高山，看见那条全身乌黑的巨龙，头上长着一对雪白耀眼的龙角，正在嬉戏翻腾，不时掀起冲天的浪。大禹指南它，它全然不理。大禹于是取出一块小小的五彩息石，放在乌龟的尾尖，那息石立即成为一块斗大的巨石。乌龟只把尾巴轻轻一挥，天空就划出一道朦胧虹样的弧线，五彩息石不偏不倚地落在乌龙脑门顶上的两只龙角之间。乌龙哈哈大笑说：“这块小小的花石头，奈何我不得。可那五彩息石，无时不刻不在膨胀变大。不一会，便把蛮龙的两面三刀之龙角撑紧了，疼得它直摇头。五彩息石一直不断生长，最后终于把蛮龙制服了。从此，蛮龙成了大禹一个得力助手，听候大禹调遣。

มีการเล่าขานกันว่า จักรพรรดิต้าอวี่มีสิ่งวิเศษ 3 อย่างในคารรักษาแม่น้ำ หนึ่งในคือแผนที่แม่น้ำและหนังสือหยก ที่ได้มาจากจักรพรรดิฟูซี สองคือ มังกรที่อยู่บนสวรรค์ ใช้หางชี้เส้นทางให้กับต้าอวี่ ต้าอวี่พาชาวบ้านสร้างแม่น้ำ แก้ไขปัญหาน้ำท่วมตามเส้นทางที่มังกรชี้ให้มา สามคือเต่า ช่วยขนดินและหินไปถมที่ต่ำ

วันหนึ่ง มังกรตัวดำตัวหนึ่งเต็นเล่นตีลังกาในน้ำริมเขื่อน คิดจะทำร้าย และได้ทำลายเขื่อนที่ต้าอวี่กับชาวบ้านที่สร้างขึ้นด้วยความยากลำบาก มังกรที่อยู่บนสวรรค์ได้รายงานให้ต้าอวี่ทราบ ว่า มังกรตัวดำตัวนั้น เป็นมังกรที่มีนิสัยเป็นนักเลงอันตราย ปรับเป็นผู้ดีไม่ได้ เต่าได้พาต้าอวี่ขึ้นไปบนภูเขา ได้มองเห็นมังกรตัวดำมีเขาสีขาวสดใสคู่หนึ่ง กำลังเล่นอยู่ในน้ำ และทำให้เกิดคลื่นใหญ่ขึ้นฟ้า ต้าอวี่สั่งมันทำอะไรมันก็ไม่สนใจทั้งนั้น ต้าอวี่จึงหยิบหินห้าสิบก้อนหนึ่งออกมา และวางไว้บนทางของเต่า ก้อนหินนั้นกลายเป็นหินก้อนใหญ่มีโพพาร เต่าเขย่าหางตัวเองเบา ๆ ก้อนหินนั้นก็ไต่ไปยังมังกรตัวดำ และตกลงบนระหว่างเขาของมังกร แต่มันไม่ได้ส่งผลไรต่อมังกร มังกรจึงหัวเราะว่า ก้อนหินเล็กขนาดนี้ทำอะไรเราไม่ได้หรอก แต่คาดไม่ถึงคือ ก้อนหินนั้นเติบโตเรื่อย ๆ สักพักก็ดันให้เขาของมังกรตั้ง มังกรเจ็บหัวมาก และก้อนหินก็ยังเติบโตเรื่อย ๆ สุดท้าย มังกรตัวดำตัวนั้น ได้ยอมแพ้ และรับใช้ต้าอวี่ เป็นผู้ช่วยที่ดีของต้าอวี่

มังกรที่กล่าวถึงในตำนานดังกล่าวมีสองตัว ตัวหนึ่งคือ มังกรที่อยู่บนสวรรค์ที่ช่วยชี้ทางให้ต้าอวี่ในการรักษาแม่น้ำ อีกตัวหนึ่งคือมังกรดำที่มีนิสัยดุร้าย แต่สุดท้ายก็ได้ปรับเปลี่ยนนิสัย รับใช้ต้าอวี่ จึงแสดงให้เห็นว่า มังกรนั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการรักษาแม่น้ำ

(3)

清水江苗族龙舟节的起源 ที่มาของเทศกาลแข่งเรือมังกร

关于清水江苗族龙舟节的起源，有一段神话般的传说。相传很久以前，小江河口住着一位老人，名叫保公，一天，他带着独生子九保下河打鱼。突然阴霾遮天，狂风大作，江河巨浪拍天，从深潭中跃出一条恶龙，一下子将其子拖进了龙洞里。老人惊恐万分，立即潜下水去救。可是为时已晚，恶龙早将小孩咬死，拿来当了枕头，正酣然入睡呢。老人愤怒已极，决心为儿子报仇。他游回岸上，拿着火镰、火草，再次潜入龙洞，放火把龙烧死了。当夜，恶龙便给大家托梦说：“我伤了老人的独生子，自己也赔了一条命，但愿你们 老少行好，用杉树仿照我的身躯，在清水江、小江河划上几天，让我像活着一样，我便兴云作雨，让你们五谷丰登。人们听了，信以为真，就照恶龙所说，先制条小舟来划，果然灵验，降了喜雨。大家更高兴了，纷纷做起龙舟来划。最初大家商定，按照分龙肉的先后顺序来划。如胜乘分到龙头，排在农历五月初五；平寨分得龙颈，排在五月初六。但此时

正值割麦、插秧的农忙季节，为了不误农时，痛痛快快过节，于是各寨又来协商，该在农历五月二十四至二十七日分期举行竞渡。据说改变日期的次年，就遇到了干旱，大家认为是改变日期造成的，于是又商议恢复农历五月五日在胜乘、平兆两寨划一天作为龙舟节的开始。在平兆举行的仪式，下游宾洞寨的龙舟一定要参加，并且由他们先期到达，施洞的后到，大家划一划，表示一下意思就散走，次日仍然下地干活。到二十四日以后再举行一正式的活动，尽情欢乐几天。经商议平寨为农历五月二十四，塘龙二十五，榕山二十六，施洞二十七，定在上述四个地点集中。这一规定，相沿成习，直到今日。

นานมาแล้ว มีพญามังกรตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในแม่น้ำสายหนึ่งที่อำเภอถ้ำเจียง มณฑลกุ้ยโจว วันหนึ่ง พญามังกรจับลูกชายของชาวประมงคนหนึ่งมากิน ชาวประมงจึงคิดแก้แค้นให้ลูกชาย โดยวางเพลิงเผาถ้ำที่พญามังกรอาศัยอยู่ พญามังกรถูกเผาตายทั้งเป็น ศพของมังกรลอยอยู่บนแม่น้ำ ชาวบ้านพากันแบ่งเนื้อมังกรมากิน ในคืนนั้น ชาวบ้านได้ฝันถึงพญามังกรตัวนั้น พญามังกรขอร้องว่า ข้าตายแล้ว ได้ชดเชยชีวิตของลูกชายชาวประมง แต่ขอให้ชาวบ้านทำเรือด้วยไม้ตามรูปร่างของข้า เล่นในแม่น้ำเหมือนเมื่อก่อนที่ข้าเล่นอยู่ในน้ำ ถ้าพวกเขาทำตามอย่างนี้ ข้าจะให้ฝนตกตามฤดูกาล รับรองพวกเขาจะมีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ คั้งนั้นชาวบ้านจึงทำเรือไม้ขึ้น หัวเรือทำเป็นรูปหัวมังกร หางเรือเป็นหางหงส์ ตรงกลางเป็นที่ว่างสำหรับคนนั่ง และพายเรือ แข่งเรือบนแม่น้ำ สืบทอดกันต่อไปกลายเป็นประเพณีอย่างหนึ่ง และมีพิธีเซ่นไหว้และข้อห้ามหลายประการเกิดขึ้นมาด้วย

(4)

西岸赛龙舟来源 ที่มาของเทศกาลแข่งเรือที่ซีอัน

传说，很久以前，西岸没有河流，只有一条又小又脏的水沟。一天，有个打鱼人在水沟里网住了一条小蛇。这条小蛇十分奇特，尾部有九片闪耀的鳞片。当鱼人把手触向鳞片时，蛇眼里闪着乞求的光芒，十分可怜。渔人顿生恻隐之心，抚了一下它的鳞片，就把它放回了水沟。谁知那九片鳞忽然落了，小蛇长身而舞，化为一条小龙。原来，它是一条上天的神龙，因触犯了天条，受玉皇大帝处罚，变成这模样，它的尾巴上被加了九把锁—就是小蛇尾上的九片闪耀的鳞。玉皇曾言：“这锁要打开，除非得到人的阳气。”刚才渔人无意中竟打开了小龙身上的千年枷锁。小龙为了感谢渔人，在水沟里不停地翻动，并从口里不停的喷出水来，灌注在小水沟里。慢慢地，小水沟变成了大河（也就是现在的西岸河），河水为西岸带来了五谷丰登。为了纪念这条神龙，人们把沿河的村子称为龙头寨，上

龙首等村。在神龙升天这一天，也就是端午节举行赛龙舟，以示庆贺。

ตำนานดังกล่าวนี้มีความว่า นานมาแล้ว ซื่ออัน (ชื่อสถานที่แห่งหนึ่ง) เป็นพื้นที่แห้งแล้งมาก ไม่มีแม่น้ำ มีแต่ลำคลองสายหนึ่งที่ทั้งเล็กและเหิน วันหนึ่ง มีชวานาคนหนึ่งได้จับงูเล็กตัวหนึ่งในลำคลองนี้ แต่งูเล็กตัวนี้แปลกมาก ตรงหางมีเกล็ดสีสนสวยงาม 9 แผ่น เมื่อชวานาเอื้อมมือไปจับเกล็ด สายตาของงูเล็กก็แสดงออกความขอร้อง เป็นสายตาที่น่าสงสารเวทนามาก ชวานาสะดุ้งใจในทันใดนั้น ลูกเกล็ดของงูเล็ก แล้วก็ปลอ่ยงูกลับไปอยู่ในลำคลอง แต่คาดไม่ถึงว่าเกล็ด 9 แผ่นนั้นร่วงลงในวูบเดียว งูเล็กกลายเป็นมังกรตัวเล็กตัวหนึ่ง ในความจริงแล้ว งูเล็กตัวนี้เป็นมังกรที่อยู่บนท้องฟ้า เนื่องจากทำผิดกฎเกณฑ์ของสวรรค์ จึงถูกเง็กเซียนฮ่องเต้ลงโทษมาเป็นงูเล็กอยู่ในลำคลองที่ทั้งเล็กและเหิน เกล็ดที่สวยงามบนหางของงูเล็กนั้น ที่จริงแล้วเป็นแม่กุกุแฉ 9 ตัวที่ลือเอาไว้เพื่อไม่ให้งูเล็กกลับไปเป็นมังกรอีก เง็กเซียนฮ่องเต้เคยบอกว่า มีแต่คนที่มีชีวิตสัมผัสกับแม่กุกุแฉนั้น จึงจะเปิดได้ ชวานาได้สัมผัสกุกุแฉ โดยไม่ได้ตั้งใจ จึงเปิดกุกุแฉที่ลือคมังกรเล็กมาเป็นเวลานับพันปี เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของชวานา มังกรเล็กจึงเริ่มต้นในลำคลอง และพุ่งน้ำออกมาจากปากลงในลำคลอง ลำคลองที่ทั้งเล็กและเหินในเดิกลายเป็นแม่น้ำใหญ่สายหนึ่ง น้ำในแม่น้ำได้ทำให้พื้นที่นี้อุดมสมบูรณ์ขึ้น สามารถปลูกพืชผลอย่างมากมาย ชาวบ้านมีจิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อเป็นการระลึกถึงมังกรตัวนี้ ชาวบ้านได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามสองฝั่งของแม่น้ำเป็นชื่อ หมู่บ้านหัวมังกร หมู่บ้านหางมังกร เป็นต้น และวันที่มังกรได้กลับไปสู่ท้องฟ้าวันนี้ ได้แก่วันสารทขนมจ้าง ซึ่งมีการแข่งเรือมังกร เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองและเป็นการขอบคุณและระลึกถึงบุญคุณของมังกรที่ได้สร้างแม่น้ำใหญ่ให้กับชาวบ้าน

(5)

鱼跃龙门 ปลาที่กระโดดประตูมังกร

汉代辛氏所著《三秦记》记载：“河津一名龙门，水险不通，鱼鳖之属莫能上。江海大鱼薄集龙门下数千，不得上，上则为龙也。”

龙门是今山西河津县西北和陕西韩城县东北一带交界处的地名，原名龙关，是大禹治水时凿开的，黄河流经此处时，两岸峭壁对峙，有如门户，由此又称龙门。

ปลาที่กระโดด (鱼跃龙门) กระโดดประตูมังกร เป็นตำนานอีกเรื่องหนึ่งที่ได้แพร่หลายในกลุ่มชาวจีน ว่า ต้าอวี (บรรพบุรุษท่านหนึ่งของชาวจีน) พยายามที่จะควบคุมน้ำท่วม โดยการ

เปิดช่องภูเขา เพื่อให้ปะทะแรงน้ำของแม่น้ำเหลือง (แม่น้ำหวงเหอ) พวกปลาโลงที่อยู่ใต้น้ำต้องไหลลงไปตามแม่น้ำเหลืองที่มีกระแสน้ำไหลเชี่ยวแรง เหล่าปลาโลงก็คิดว่าทวนน้ำกลับที่อยู่เดิม แต่ก็ไม่ได้สำเร็จด้วยสายน้ำที่เชี่ยวแรง จึงปรึกษากันว่าไปคุยกับอวี เพื่อให้ดำอวีอุดช่องน้ำอันใหม่นี้ ดำอวีบอกว่า ถ้าอุดประตูน้ำนี้ ผู้คนจะต้องเดือดร้อนเพราะน้ำท่วม ถ้าพวกเจ้ากระโดดข้ามช่องอันใหม่นี้ให้ได้ ข้าจะไปทูลขอเจ๊กเซียนฮ่องเต้ให้รางวัลกับเจ้าตัวใดก็ตามที่ข้ามช่องนี้ได้สำเร็จ ให้ได้กลายเป็นมังกรบิน ถึงแม้ว่าการทวนน้ำที่ไหลเชี่ยวแรงเป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก แต่ด้วยเหตุผลนี้เอง ปลาเหล่านั้นจึงพยายามทวนน้ำและกระโดดผ่านช่องประตูน้ำนั้นให้ได้ เพื่อกลายเป็นมังกร จากนั้นมา พอถึงฤดูใบไม้ผลิ เหล่าปลาโลงทั้งหลายต่างพากันมาลองทวนน้ำข้ามช่องประตูน้ำของดำอวีนี้กันทุกปี เหล่าปลาต่างแข่งกันกันกระโดดเข้าไปในกระแสน้ำตกเพื่อทวนน้ำขึ้นไป พวกที่สามารถข้ามไปได้สำเร็จก็กลายเป็นมังกรบินขึ้นไปอยู่บนท้องฟ้า เป็นที่อิจฉาของเหล่าปลาด้านล่าง หลังจากนั้น ผู้คนก็ได้เรียกประตูน้ำนั้นว่า “ประตูมังกร” มังกร จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้ประสบความสำเร็จและมีฐานะสูงเป็นที่เลื่อมใสของมนุษย์

(6)

百叶龙的传说 小龙飞来降云播雨 ตำนานไป่เยหลง

很久很久以前，在浙江北部的苔溪岸边，住着一对勤劳善良的青年夫妇。妻子怀孕一年，生下一个怪胎，似人非人，似蛇非蛇。

老族长知道后，大发雷霆，一口咬定这是不祥之物，逼着夫妻俩立即把婴儿卡死。夫妻俩不忍心，就咬咬牙，叫男人掇起脚盆，将婴儿倒入门前的荷花池中。

几天后，妻子下床，到荷花池中淘米，猛然看见她那儿子从荷花丛中游到石埠上，向娘讨奶吃。娘总是爱儿子的，于是抱起来喂了奶，就这样，她一天三次淘米，就喂儿子三次奶。一天，两天，一直过了三百六十天，儿子渐渐长大，却现出龙的样子来。

这消息又传到老族长的耳朵中，他知道怪胎非但没卡死，反而长大了，大为恼怒，于是想出一条毒计，要宰掉它。

一天中午，这个老头儿身边藏把砍柴刀，偷偷躲在池边树丛里。等到那个女人淘米时，果然看见有条小龙游上岸来向她讨奶吃。老头儿见状举刀就砍，小龙连忙跃入荷花池中。可是迟了，这一刀，把小龙的尾巴砍了下来，霎时间鲜血淋漓。刚好池中停着一只美丽的大蝴蝶，那蝴蝶见小龙无故受害，没了尾巴，心里十分同情，就立即飞过去，用自己的身子接在它的尾巴上，于是变成了一条美丽的龙尾巴。就在这时候，狂风大作，乌云翻滚，

满池荷花的花瓣纷纷扬扬飞旋起来，那条龙一下子长到十几丈长，骤然从池中跃起来，身上插满了荷花花瓣，直向天空飞腾而去。那老头儿见到这股气势，吓得昏过去，死了。小龙的娘一见儿子飞入云层，含着眼泪连唤三声小龙，但是小龙已经飞得无影无踪了。

自此以后，茗溪两岸每逢干旱，小龙就会飞来降云播雨，使乡亲们获得丰收。长兴一带老百姓为了感谢它，就用彩布做荷花瓣龙鳞和蝴蝶龙尾，制成长兴著名的“百叶龙”，每年春节，人们都要舞龙，用来纪念和庆贺。

ส่วนนิทานเรื่องนี้เล่าว่า นานมาแล้ว ที่ภาคเหนือมณฑลเจ้อเจียง มีสามีภรรยาคนหนึ่งที่ยังขันแข็งและเมตตามาก อยู่วันหนึ่งภรรยาได้ท้อง และหนึ่งปีผ่านไป ภรรยาได้คลอดสิ่งแปลกประหลาดมาตัวหนึ่ง เป็นครึ่งคนครึ่งงู

หัวหน้าเผ่าทราบข่าวแล้วโกรธมาก และตัดสินใจว่าทารกที่ออกมาเป็นสิ่งอัปมงคล บังคับให้สามีภรรยาคนนี้ฆ่าทารกนี้ให้ตาย แต่สามีภรรยาคนนี้ทำไม่ได้ จึงให้สามีเอาลูกไปทิ้งในสระน้ำดอกบัวหน้าบ้าน

หลายวันผ่านไป ภรรยาได้ไปล้างข้าวที่สระน้ำ ทันใดนั้น ได้เห็นลูกชายตัวเองว่ายน้ำมาที่ฝั่ง แล้วขอนนมแม่กิน ด้วยความเป็นแม่ ภรรยาจึงอุ้มลูกขึ้นมาแล้วเลี้ยงลูกด้วยนมของตัวเอง อย่างนี้ต่อไป ภรรยาฆ่าล้างข้าววันละ 3 ครั้ง เลี้ยงนมให้ลูก 3 ครั้ง เวลาผ่านไปจนหนึ่งปี ลูกชายนับวันโตขึ้น รูปร่างเหมือนมังกร

ข่าวนี้ได้ทราบถึงหัวหน้าเผ่า เมื่อรู้ว่าสิ่งแปลกประหลาดนั้นยังไม่ตาย หากยังกลับมาได้นับวันเติบโตขึ้น จึงโมโหมาก และคิดจะฆ่ามันให้ตาย

ตอนเที่ยงวันหนึ่ง หัวหน้าเผ่าได้ซอมนิดไว้ข้างหลัง แล้วซ่อนตัวในป่าริมสระน้ำ เมื่อภรรยาฆ่าล้างข้าว ก็ได้เห็นลูกมังกรตัวหนึ่งมาขอนนมกินจากหล่อน หัวหน้าเผ่าเห็นแล้วรีบเหวี่ยงมีดไปที่มังกร มังกรตกใจรีบกระโดดลงในสระน้ำดอกบัว แต่ก็ไม่ทัน มังกรได้สูญเสียดังนั้น เลือดเต็มสระน้ำ และในตอนนั้น มีผีเสื้อตัวหนึ่งอยู่บนดอกบัว เห็นมังกรได้บาดเจ็บจึงเกิดสงสารมังกร จึงรีบบินไปหามังกร เอาตัวเองไปต่อที่หางมังกร ได้กลายเป็นหางมังกรที่สวยงาม และทันใดนั้น ลมพัดแรง ท้องฟ้ามืดมน กลีบดอกบัวในสระน้ำปลิวขึ้นในท้องฟ้า ทันใดนั้น ลูกมังกรตัวนั้น กลายเป็นมังกรตัวใหญ่โต กระโดดออกจากสระน้ำ บินสู่ท้องฟ้า

ตั้งแต่นั้นมา สองฝั่งแม่น้ำซาวซีแห่งแล้งทุกครั้ง มังกรก็จะบินมาให้ น้ำให้ฝน บันดาลให้ชาวบ้านได้เก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านเมืองฉางซิงจึงประดิษฐ์มังกรกลีบดอกบัวและมังกรหางผีเสื้อขึ้นมา เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของมังกร นี่ก็คือ ไป่เย่หลง (百叶龙) ที่มีชื่อเสียงดังของ

เมืองจางซิง ในวันตรุษจีนทุกปี ชาวบ้านจะเซตมังกร เพื่อเป็นการระลึกถึงมังกรและเป็นการฉลองการเก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์ในปีนั้น

(7)

มังกรให้น้ำ 7 ตัว

มังกรให้น้ำ เป็นเกณฑ์ที่ชาวจีนรู้และเข้าใจดีที่ใช้ในการวัดน้ำของแต่ละปี จำนวนมังกรให้น้ำมีไม่เกิน 7 ตัว ถ้าปีไหนอุดมสมบูรณ์มีน้ำมากเรียกว่า มังกรให้น้ำ 1 ตัว แต่หากปีไหนแห้งแล้งเรียกว่าปีนั้น มีมังกรให้น้ำ 7 ตัว จะวัดกลับกันกับจำนวนมังกร ชาวจีนมีความเชื่อว่า น้ำหายไปทำให้เกิดความแห้งแล้งนั้นก็เพราะว่ามังกรเกี้ยวกันให้น้ำ แต่ละตัวจึงกลืนน้ำไว้ในท้อง ไม่ยอมพ่นน้ำออกมา

ตำนานมังกรให้น้ำ 7 ตัว จึงเป็นตำนานอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิฤทธิ์ของมังกร มังกรมีความสัมพันธ์กับการให้น้ำกับ โลกมนุษย์

ตำนานที่เกี่ยวกับมังกรทั้งหมดดังกล่าวนี้ เป็นตำนานที่นิยมเล่าขานในกลุ่มชาวจีนจากแต่ละท้องถิ่นและแต่ละสมัย ถึงแม้ว่าเป็นตำนานที่มาจากสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่ตำนานดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่า มังกรนั้น มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำ และเป็นที่น่าถือนุชา และที่ระลึกของมนุษย์

3.3 ลักษณะร่วมและความแตกต่างระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

3.3.1 ลักษณะร่วมระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

ในการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะร่วมระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคและมังกร ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อเปรียบเทียบเป็น 3 ข้อดังต่อไปนี้ ได้แก่ ด้านการกำเนิดและเอกลักษณ์ ด้านตำนานเรื่องเล่า และความเชื่อที่เกี่ยวข้องที่สะท้อนให้เห็นจากตำนานการกำเนิดของพญานาคและมังกร

3.3.1.1 การกำเนิดและเอกลักษณ์

จากการศึกษารวบรวมข้างต้นพบว่า การกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีนนั้น มีกำเนิดที่มาจากหลากหลาย และมีลักษณะประจำตัวที่หลากหลาย แต่เมื่อศึกษารวบรวมแล้วปรากฏว่า การกำเนิดและรูปร่างของพญานาคและมังกรนั้น มีลักษณะร่วมที่เห็นได้ชัด ดังต่อไปนี้

การกำเนิดและเอกลักษณ์ของพญานาค

- 1) พญานาค เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ใต้เมืองบาดาล ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพญานาคก็เป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำอย่างใกล้ชิด
- 2) พญานาค ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า งูใหญ่ที่มีหงอน พญานาคนั้นก็ที่มาจากงู จึงมีรูปร่างเรียวยาวเฉกเช่นงูและมีหงอน
- 3) ตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ แล้วยังแสดงให้เห็นได้ว่า พญานาค สามารถเดินบนพื้นได้ ว่ายน้ำในน้ำได้ บินในท้องฟ้าได้ และสามารถแปลงร่างได้
- 4) พญานาค มีนิสัยที่ดุร้าย
- 5) พญานาค มีหลายพันธุ์หลายชนิด และมีสีสันทันทีหลากหลาย

การกำเนิดและเอกลักษณ์ของมังกร

- 1) มังกร เป็นสัตว์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับน้ำ
 - 2) มังกร มีส่วนมาจากงู จึงมีลักษณะรูปร่างเรียวยาวเฉกเช่นงู และยังมีที่มาจากสัตว์ชนิดอื่น จึงเป็นสัตว์ที่มีหงอน มีเครา
 - 3) มังกร สามารถเดินบนพื้นได้ ว่ายน้ำในน้ำได้ บินในท้องฟ้าได้ และแปลงร่างได้ เหมือนกับพญานาค
 - 4) มังกร มีนิสัยดุร้าย
 - 5) มังกร มีหลากหลายชนิดที่มีสีสันทันทีแตกต่างกันเช่นเดียวกับพญานาค
- ลักษณะร่วมด้านการกำเนิดและเอกลักษณ์ของพญานาคของไทยและมังกรของจีน จึงสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) ทั้งพญานาคและมังกรมีที่มาจากงู ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับน้ำ และมีหลากหลายชนิด
- 2) ทั้งพญานาคและมังกรมีลำตัวเรียวยาวเฉกเช่นงู มีเกล็ดที่สวยงาม มีสีสันทันทีหลากหลาย มีหงอน มีเครา สามารถเดินบนพื้นได้ ว่ายน้ำในน้ำได้ บินในท้องฟ้าได้ และสามารถแปลงร่างได้
- 3) ในความเชื่อของชาวไทยและชาวจีนแล้ว ทั้งพญานาคและมังกรเป็นสัตว์ที่นิสัยดุร้าย

3.3.1.2 ด้านตำนานเรื่องเล่า

ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับพญานาคของไทยและมังกรของจีนมีการเล่าขานมาจำนวนมาก บางตำนานมีลักษณะหรือเรื่องราวที่คล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับพญานาค

- 1) เกี่ยวกับการสร้างแม่น้ำ เช่น เรื่องพญานาคสร้างแม่น้ำ
- 2) เกี่ยวกับการให้น้ำกับมนุษย์ เช่น เรื่อง พญานาคสู้รบกับพญาแถน พญานาคให้น้ำ 7 ตัว

3) เกี่ยวกับการแปลงร่าง เช่น เรื่อง พญานาคบวช นาคกับครุฑ

ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับมังกร

1) เกี่ยวกับการสร้างแม่น้ำ เช่น เรื่องที่มาของเทศกาลแข่งเรือมังกร ที่มาของเทศกาลแข่งเรือชิงช้า

2) เกี่ยวกับการให้น้ำกับมนุษย์ เช่น เรื่องมังกรสู้รบกับเง็กเซียนฮ่องเต้ จักรพรรดิต้าอวี๋รับมังกร ดำน่านไปเย่หลง

3) เกี่ยวกับการแปลงร่าง เช่น เรื่องมังกรบินมาให้ฝน

จากการศึกษารวบรวมปรากฏว่า ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับพญานาคของไทยและมังกรของจีนนั้น มีลักษณะร่วมดังต่อไปนี้

- 1) ตำนานเรื่องเล่าส่วนใหญ่จะมีการกล่าวถึงพญานาคและมังกรสร้างแม่น้ำ
- 2) ตำนานเรื่องเล่าที่กล่าวถึงว่าพญานาคและมังกรให้น้ำให้ฝนกับมนุษย์
- 3) ตำนานเรื่องเล่าที่กล่าวถึงว่าพญานาคกับมังกรแปลงร่าง
- 4) มีตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับพญานาคและมังกร ที่มีเนื้อเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องพญานาคให้น้ำ 7 ตัว กับมังกรให้น้ำ 7 ตัว

3.3.1.3 ด้านความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นจากตำนานเรื่องเล่า

ความเชื่อในที่นี้หมายถึง มนุษย์มีความเชื่อใน อิทธิฤทธิ์ หรือว่าบารมีและหน้าที่ของพญานาคและมังกร

ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค

- 1) พญานาคสามารถบินสู่สวรรค์ และลงไปได้เมืองบาดาล
- 2) พญานาคสามารถให้น้ำ หรือช่วยให้น้ำกับมนุษย์ได้
- 3) พญานาคสามารถสร้างแม่น้ำได้
- 4) มนุษย์ชาวไทยมีความนับถืออย่างยิ่งในพญานาค และเชื่อว่าพญานาคสามารถคุ้มครองการเกษตรของไทยอย่างอุดมสมบูรณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับมังกร

- 1) มังกรสามารถบินสู่บนสวรรค์ และลงไปได้เมืองบาดาล เป็นสัตว์ที่เชื่อมโยงฟ้าดิน
- 2) มังกรสามารถให้น้ำ หรือช่วยให้น้ำ ให้ฝนกับมนุษย์ได้
- 3) มังกรสามารถสร้างแม่น้ำหรือขยายแม่น้ำลำคลองได้
- 4) ชาวจีนก็มีความเลื่อมใสในมังกรมากเป็นอย่างยิ่ง นับถือมังกรเป็นสัตว์มงคล คุ้มครองชีวิตชาวจีนอย่างอยู่เย็นเป็นสุข เก็บเกี่ยวอุดมสมบูรณ์

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะร่วมด้านความเชื่อของพญานาคและมังกรดังต่อไปนี้

- 1) พญานาคกับมังกรมีอิทธิฤทธิ์พิเศษ สามารถแปลงร่างได้ สามารถขึ้นบนสวรรค์ ลงใต้เมืองบาดาล
- 2) ทั้งพญานาคและมังกรสามารถให้น้ำให้น้ำฝนกับโลกมนุษย์ได้
- 3) มนุษย์ทั้งสองชาติเชื่อกันว่าพญานาคกับมังกรเป็นผู้สร้างแม่น้ำ คู่มครองให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ผลเก็บเกี่ยวข้าวปลาอุดมสมบูรณ์

3.3.2 ความแตกต่างระหว่างตำนานการกำเนิดพญานาคของไทยและมังกรของจีน

ดังที่กล่าวมาแล้ว พญานาคของไทยกับมังกรของจีนมีลักษณะร่วมกันในหลาย ๆ ด้าน ในฐานะเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของชาติไทยกับชาติจีน พญานาคกับมังกร ก็มีลักษณะต่างหรือความแตกต่าง ที่สื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาติไทยกับชาติจีน ในการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพญานาคของไทยและมังกรของจีนแล้ว ก็มีการแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความแตกต่างด้านการกำเนิดและเอกลักษณ์ ความแตกต่างด้านตำนานเรื่องเล่า และความแตกต่างด้านความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นจากตำนานเรื่องเล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.2.1 ความแตกต่างด้านการกำเนิดและเอกลักษณ์

การกำเนิดและเอกลักษณ์ของพญานาค

- 1) พญานาคไม่มีขา ไม่มีเขา
- 2) ในปัจจุบัน นักวิชาการทั้งหลายเห็นด้วยว่าพญานาคมีที่มาจากงูเพียงอย่างเดียว
- 3) พญานาคจะมีจำนวนเศียรแตกต่างกัน โดยมีเศียรเดียว 3 เศียร 5 เศียร และ 7 เศียร ขึ้นอยู่กับระดับของพญานาคที่แตกต่างกัน
- 4) พญานาคนั้นมีพิษอย่างรุนแรง

การกำเนิดและเอกลักษณ์ของมังกร

- 1) มังกรมีสี่ขา และมีเขา
- 2) มังกรมีที่มาจากสัตว์น้ำหลากหลายชนิดนอกเหนือจากงู เช่น ปลา จระเข้ กิ้งก่า กวาง วัว หมู เป็นต้น และมีบางส่วนมาจากปรากฏการณ์ธรรมชาติด้วย เช่น ไฟร้องฟ้าผ่า สายรุ้ง เป็นต้น
- 3) มังกรมีแค่เศียรเดียว
- 4) ในตำนานการกำเนิดของมังกรนั้น ไม่ได้กล่าวถึงมังกรมีพิษ

3.3.2.2 ความแตกต่างด้านตำนานเรื่องเล่า

ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพญานาคของไทยและมังกรของจีนมีการเล่าขานมาจำนวนมาก บางตำนานมีลักษณะหรือเรื่องเล่าที่คล้ายคลึงกัน แต่บางเรื่องก็มีความแตกต่างที่แสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของพญานาคกับมังกรที่มีอยู่แตกต่างกัน ในด้านความแตกต่างสำหรับตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับพญานาคของไทยและมังกรของจีนนั้น จะเห็นได้ชัดว่า

1) ตำนานเรื่องเล่าพญานาคของไทยมักมีพระพุทธเจ้า พระอินทร์มาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา

2) ส่วนตำนานเรื่องเล่าของมังกรของจีนมักจะมีจักรพรรดิ เง็กเซียนฮ่องเต้มาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจสูงสุด

3.3.2.3 ความแตกต่างด้านความเชื่อ

ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค

1) ชาวไทยมีความเชื่อกันว่า พญานาคสามารถให้น้ำให้ฝนกับโลกมนุษย์ได้ แต่ไม่ใช่เป็นผู้กำหนดฝนตก พญาเถนเป็นผู้คอยบันดาลให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลเหนือพญานาค

2) พญานาคเป็นผู้รักษาและนับถือศาสนาพุทธ ไม่มีฐานะสูงสุดในความเชื่อของชาวไทย

3) การบูชาพญานาคมีการเกิดขึ้นจากการบูชางู

ความเชื่อเกี่ยวกับมังกร

1) ในความเชื่อของชาวจีน มังกรหรือพญามังกรเป็นผู้กำหนดให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

2) มังกรเป็นสัตว์ที่มีอำนาจสูงสุดในความเชื่อของชาวจีน สามารถเชื่อมโยงฟ้าดิน และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจักรพรรดิ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศจีน

3) การบูชามังกรมีการเกิดขึ้นจากการบูชางู และสัตว์แปลกประหลาดชนิดอื่น และเป็นการสร้างอำนาจ การทำให้เห็นเป็นกลุ่ม เช่น สัญลักษณ์ธงกลุ่ม และการบูชามังกรยังมีการเกิดจากการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ไม่สามารถอธิบายได้ในยุคก่อน

พญานาคของไทยและมังกรของจีน มีลักษณะร่วมกันและความแตกต่างกันในด้านตำนาน การกำเนิด ลักษณะร่วมและความแตกต่างเหล่านี้ก็จะส่งผลต่อความเชื่อหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพญานาคและมังกร และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะร่วมและความแตกต่างด้านวัฒนธรรมทั้งสองชาติด้วย

ประเทศไทยบูชานับถือพญานาค ประเทศจีนบูชานับถือมังกร พญานาคกับมังกรต่างเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ การที่ประเทศไทยและประเทศจีนทั้งสองชาตินับถือสัตว์น้ำนั้น ก็เพราะว่า น้ำเป็นแหล่งกำเนิดของชีวิต เป็นแหล่งกำเนิดของอารยธรรม มนุษย์มีการรวมกลุ่มและใช้ชีวิตริมแม่น้ำในยุคศีกด้าบรรพ์ โดยอาศัยการทำกรเกษตรหรือล่าสัตว์เพื่อดำรงชีวิต น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญ

ที่สุดในการทำการเกษตร ประเทศไทยกับประเทศจีนต่างเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น น้ำจึงมีความสำคัญมากต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั้งสองชาติอย่างยิ่ง ให้ความสำคัญกับน้ำและฝน เมื่อฝนตกไม่ตามฤดูกาล ประชาชนก็จะหาวิธีขอฝน และคิดว่ามีสัตว์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการควบคุมฝนตก พญานาคและมังกร ด้วยลักษณะที่เร้นลับ จึงกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการควบคุมฝนตก ชาวไทยและชาวจีนมีการนับถือบูชาพญานาคและมังกรตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์มาจนถึงทุกวันนี้

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา ชาวไทยจำนวน 90% ขึ้นไปนับถือศาสนาพุทธ และนอกจากนี้ยังมีผู้นับถือศาสนาอื่นอีกด้วย เช่นศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม เป็นต้น ดังนั้น ตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับพญานาคนั้นส่วนใหญ่จะมีเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ส่วนประเทศจีนมีประวัติยาวนานกว่า 5,000 ปี และเป็นสังคมศักดินา มายาวนาน มีจักรพรรดิเป็นเจ้าของแผ่นดิน และมีอำนาจสูงสุด มังกร ที่มีลักษณะพิเศษ เป็นสัตว์ที่ยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ที่สุดในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของจักรพรรดิที่มีอำนาจสูงสุด ชาวจีนจึงมีการนับถือบูชามังกรมากขึ้น และถือว่าตัวเองเป็นลูกหลานของมังกร ประเทศจีนจึงมีชื่อว่าดินแดนมังกร ปัจจุบันเป็นประเทศสังคมนิยม แต่วัฒนธรรมในการบูชามังกรที่มีมาหลายพันปีได้ฝังลึกในความคิดของชาวจีน ชาวจีนทุกคนในทุกวันนี้ ยังคงนับถือบูชามังกร ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศจีนหรือใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ ยังคงถือว่า ตัวเองเป็นลูกหลานมังกร ประเทศจีนกลายเป็นดินแดนมังกรที่รู้จักกันทั่วโลก

ตำนานเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับสังคมในยุคนี้ๆ ตำนานเป็นผลผลิตของสังคม จึงสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ตำนานการกำเนิดที่เกี่ยวข้องกับพญานาคและมังกรมีการเล่าขานมาคู่กับประวัติของประเทศไทยและประเทศจีนมายาวนาน ดังนั้น การศึกษาลักษณะร่วมและความแตกต่างของตำนานการกำเนิดที่เกี่ยวข้องกับพญานาคของไทยกับมังกรของจีน จึงสะท้อนให้เห็นลักษณะร่วมและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของสองชนชาติ